

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,
ahova a lap szétküldésére vonat-
: kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
: tések és hirdetési dijak küldendők. ::

SZLEZÁK LÁSZLÓ

Bur villamos vasut-
órház megállóhely.

Budapest, VI., Frangepán-u.

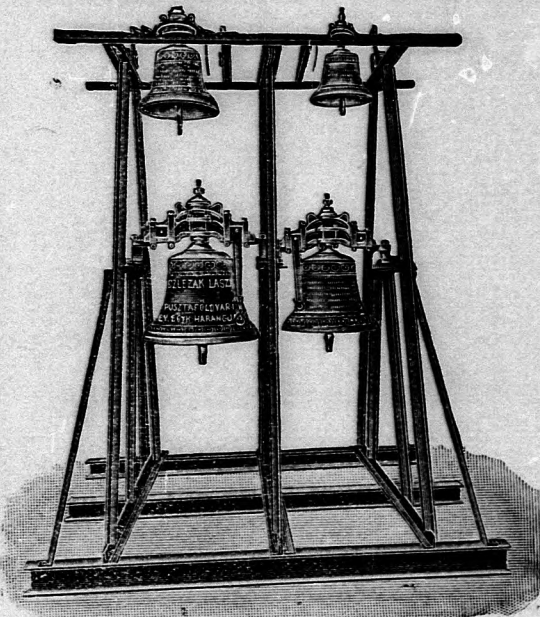
1900. évi párisi világ-
kiállításon kitüntetve.

77. szám. (Saját házában)

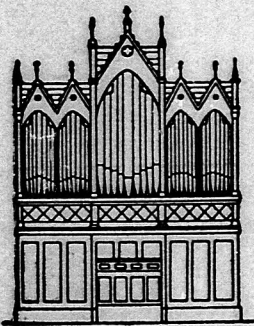
Ajánlja legjobban berendezett harangöntődjét a nemes egyházak részére. Harangokat bármily nagyságban ujonnan önt, régi, repedt, vagy nem összhangzó harangokat a legmagasabb árban átveszi és átönti a legszebb zengzetben, a legfinomabb harangérből, tiszta csengő hanggal. Minden harang hangja előre határozatik meg. — Különösen ajánlja a legjobbnak bizonyult és a legkönnyebben kezelhető harangfelszereléseit, amelyek a terony falait nem rázzák, akár kovácsolt-, akár öntöttvas szerkezettel. A legújabban öntöttem a mattyi, a szentesi ref. öregtemplom harangjait; átszereltem és vasállványokra helyeztem a karai, sussai, szentendrei, tiszadadai, zádorházi, orosházi, apáthegyaljai, szelistei stb. egyházak harangjait, jelenleg öntöm a törökszentmiklósi ref. egyház 4 harangját kb. 3400 kg., a klenóci ev. egyház nagyharangját 2400 kg., az olaszliszka egyházét 600 kg. súlyban.

Költségvetéssel díjmentesen szolgál és kívánatra a helyszínére saját költségen utazik. Számos egyházi elismerés! Telefonszám: 174—16.

harang-ércöntőde, harangfelszerelés
és haranglábgyár

Ezen harangok 1913-ban a pusztaföldvári evang. egyház részére készültek, méltóságos Balla Mihály miniszteri tanácsos úr rendelésére.

RIEGER OTTÓ

gőzüzemre berendezett és a kir. udvar orgonagyára. — Hazánk legnagyobb orgonájának, a király orgonájának (koronázási templom) alkotója.

BUDAPEST, X., Szigligeti-u. 29. * Császári és királyi udvari szállító. —

A bécsi, párisi, pécsi stb. kiállításon kitüntetve. Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomású csőrendszerű (pneumatikus), tartós, nemes hangú orgonákat szállít.

40 év óta 2000-nél több orgonát szállított, közte a „KIRÁLY ORGONÁJÁT”, amely mű ezidő szerint hazánk legnagyobb orgonája. 80 változatú villanyerőre berendezve.

Orgona javításokat és hangolásokat a legmérsékeltőbb árban teljesít. Orgona jókarban tartását elvállalja. Katalógussal, tervezetekkel és rajzokkal kívánatra díjmentesen szolgál.

RIEGER orgonagyára 40 évi fennállás óta 2000 orgonát szállított.

Egyházak,

iskolák, hivata-
lok, takaré-
pénztárak és
magánfelek részére

gummi- és réz-

bélyegzőket

gyorsan és olcsón készít

ELSŐ DEBRECZENI BÉLYEGZŐGYÁR

Simonffy-u. 5. — Telefon 653.

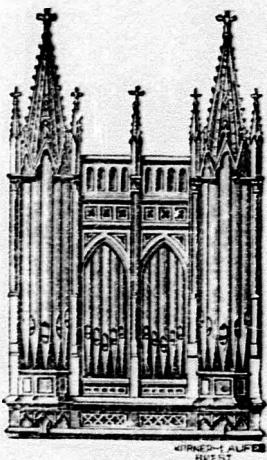

NYOMTATVÁNYOKAT

SZAKSZERŐ ÉS IZLÉSES KIVITELBEN SZÁLLIT.

HERCZEG HENRIK KÖNYV- ÉS MŰNYOMDA
VÁLLALATA o o o o
DEBRECZEN, SIMONFFY-UTCZA 5.

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

Alapított
1907-ben.

A pécsi
országos
kiállításon
állami
aranyérem-
mel kitün-
tetve.

Alapított
1897-ben.

Angster József és Fia Pécs.

Orgona- és harmoniumgyár

A budapesti bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlják
kitünő hang- és erős szerkezetű légnymatu és elek-
tromos berendezésü

Orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett, művészi kivitelben. —
Raktáron kitünő hangu

HARMONIUMOK minden nagyságban

Elektromos fújtató készülékek.

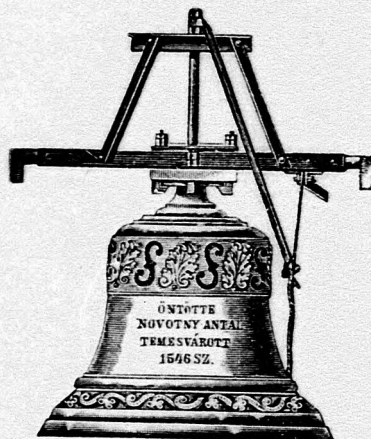
Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

NOVOTNY ANTAL FIA

harangöntőde és vasharanglábgyár

Temesvár, Gyárváros.

Ajánlja magát több
évi szavatolás mellett
régii harangok újraön-
tésére, valamint új ha-
rangok és teljes ha-
rangcsoportok előre
meghatározott hangok
utáni elkészítésére. Kül-
önösen ajánlja saját
találmányu új mo-
dern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön
a hegedűéhez hasonló
S alakú nyílásokkal
vannak ellátva és azért
erősebb, terjedelme-
sebb és mélyebb han-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgos harang
hangban egyenlő 461 kgos régi modoru haranggal. Ajánl
továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyet
nekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványoka-
Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgál-
hatnak — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Király balzsam

Köszvény és

csuz ellen.

◆◆ Legujabb gyógyszer. ◆◆

Ezen balzsam legujabb gyógyszer ugy belsőleg.
mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. Király-bal-
zsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy min-
den háznál kéznél legyen, mert ugy belsőleg, mint kül-
sőleg kitünő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél csikarás-
nál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb
fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják k ö s z-
v é n y n é l c s u z n á l t o v á b b á
meghüleséknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat.
Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz
lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6
kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem
használ mást csak a
hires

Hajdusági pedrót!!

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes
bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K.
65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszaru“ gyógyszer-tára a hol mindnn bel- és
külföldi gyógyszerkülönlegességek erdreti árakban szere-
hetők be.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként **egyszer**, szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

Dr. BAKSAY SÁNDOR

DUNAMELLÉKI REF. PÜSPÖK

1832—1915.

A pátriárkák életkorában, gyönyörű munkásságban eltöltött élet után meghalt június 18-án Kunszentmiklóson *Baksay* Sándor, a dunamelléki református egyházkerület püspöke, a magyar szépirodalom kiváló régi munkása, akinek emlékezetét díszes sorokban fogja megőrizni irodalomtörténelünk is. Nyolcvanhárom éves korában hunyta szemeit örök álomra, hosszas betegeskedés után.

Dúsan termett számára babér az irodalomban és a szónoki emelvényen: szépirodalmi és egyházi művei révén hasonlított a svédek nagy püspök-költőjéhez, *Tegner* Ézsaiáshoz. Mint *Tegner* irodalmi munkásságát, az övét is a nemzeti jelleg erőteljes kidomborodása jellemezte; magyar volt gondolkodásában és nyelvének bűbájosan szép szó-technikájában s írásai a legnagyobb magyar elbeszélőink közé emelték őt. Mint a régi klasszikus költők, a Muzsák áhitatos imádatával lépett a helikoni berkekbe s szerencsés ember és szerencsés költő volt, mert ifjúságától kezdve aggságáig megőrizhette lelkében a poétai tiszta érzéseket, a költészet magasztos hivatásáért való mélységes rajongást. Nem engedte magához férközni a világi zajt s úgy cselekedett, mint az antik görög ember, aki Homéros verseit mormogta magában, hogy ne hallja kintjártában a piaci zajt.

Lelkipásztori hivatásával járó elvonultsága és a klasszikus irodalmakban való elmerülése éppen olyan jótékonyan hathattak az ő lelkületére és egyéniségére is, mint a *Tegner* Ézsaiáséra, azért van közöttük annyi hasonlatosság. Mint a klasszikus irodalmak lelkes híve tűnt fel először az

irodalomban, lefordítva a *Lucanus* *Pharsaliáját*, amiért pályadíjjal tüntette ki a Magyar Tudományos Akadémia. Ezután is folytatta klasszikus munkásságát s ennek eredménye gyanánt majdnem húsz esztendei munka után átültette magyar nyelvre *Homerosz* *Iliaszát*. Ebben a munkásságában is megőrizte költészetének nemzeties jellegét s alexandrinus-versekben fordította le a görög eposzt, olyan remekül, olyan zamatos magyarsággal, hogy maga ez az egy műve is megőrizte volna nevét irodalmunk nagyjainak sorában. Írói munkásságát azonban elbeszélései tették kiválóan értékesé. „*Gyalogösvény*“, „*Szederindák*“, „*Király futára*“, „*Dáma*“ című könyvei a legszebben írt magyar művek közül valók és irodalmi esemény volt mindegyiknek a megjelenése. Magyar elbeszélő, magyar mesemondó volt s a népiest csodálatos finomsággal olvastotta össze a romantikussal. Úgy látszik, mintha nem is az eszéből fakadtak volna írásközben a sorai, hanem a szívéből: lágyan, szépen, olvadóan írta meg magyaros történeteit. Talán csak *Arany* *János* ösmerte és értette meg úgy, ahogy ő, a magyar nép lelkületét, érzélemvilágát és gondolkodásmódját. *Arany* mint falusi jegyző ismerte meg a magyar népet, *Baksay* mint református lelkipásztor. Ez a megismerés azonban egyikőjükénél sem lett volna még elegendő arra, hogy az írásaikból a magyar ember hű tükörképe ragyogjon ki, ha ők maguk nem lettek volna a nép fiai és a maguk lelkében is ott nem lett volna az a sajátságos magyar szentimentalizmus, mely nem olyan lágy,

mint a német, nem is olyan durva, mint az angol, hanem valami sajátos összetétele az érzelmességnek és a józanságnak. Olyan ez, mint a falusi ablakok virágai, amelyek egyszerűek, nem hivalkodóan pompásak, de mégis olyan szépek és kedvesek, olyan poétikusak a maguk egyszerűségében, mint a magyar népdal.

Baksay Sándor mint egyházi író és szónok is kiváló volt s egyháza most az egyik legkitünőbb papját veszítette el benne. Már hosszabb idő óta betegeskedett s most végelgyengülés ringatta a halálba.

Külső kereteiben nagyon egyszerű az életnek folyása: az ő életét belső tartalma, a munkássága tette változatossá. Nagypeterden született, az ottani szegény református papnak volt a fia. Küzdelmek között végezte el iskolai tanulmányait s papi pályára készült. Előbb tanár volt Halason, majd a esanádi, azután 1866-ban a kunszentmiklósi református egyház választotta meg lelkészévé. Itt, ebben a törzsgyökeres városban élt haláláig. Előbb solti esperes lett, majd 1904-ben püspökévé választotta meg a dunamelléki református egyházkerület. Irodalmi munkásságának kitüntetésül 1872-ben a Kisfaludy-Társaság megválasztotta tagjává, majd a Magyar Tudományos Akadémia kebelebe fogadta és tiszteletbeli tagsággal is kitüntette. Tagja volt a főrendiháznak és másodelnöke a Magyar Protestáns Irodalmi Társaságnak s megkapta 1909. Kálvin születésének 300. évfordulóján a genfi egyetemi díszdoktori kitüntetést is. Halála nagy részvétet keltet ország-szerte.

*

Imponálóan nagy és őszinte részvét mellett kísérték június 20-án, vasárnap délután utolsó útjára Kunszentmiklóson dr. *Baksay* Sándort, a dunamelléki református egyház országos nevű tudós püspökét. A temetésen megjelentek a köz-

oktatásügyi miniszter képviselőjében Ilosvay Lajos államtitkár, a kereskedelemügyi miniszter képviselőjében Varga Gyula államtitkár, a református konvent részéről: gróf Degenfeld József elnök, dr. Baksa Lajos előadó, dr. Benedek Zsolt titkár. Az Akadémia és a Kisfaludy-Társaság részéről Darányi Ignác főgondnok, Petri Elek főjegyző és a papság igen nagy számban. A dunántúli egyházkerületet Németh István püspök, az erdélyit Kenesey Béla püspök, a tiszántúlit Kiss Ferenc püspökhelyettes, a tiszáninnenit Czike István főjegyző képviselték. Megjelentek ezenkívül: gróf Ráday István főispán, Benedek Sándor, a közigazgatási bíróság másodelnöke, Kovács Sándor főgondnok és az evangélikus egyház képviselőjében Raffay Sándor esperes; a képviselőházat Szász Károly alelnök képviselte. A szertartás a templomban a kecskeméti kántus énekével kezdődött, majd Petri Elek imája következett, utána Kenesey püspök predikált és végül Beöthy Zsolt az Akadémia nevében búcsúztatta el a nagy halottat. A sírnál Kiss Ödön a kunszentmiklósi egyház, Pruzsinszky Pál a református teológia nevében búcsúztatta el a püspököt, akinek koporsóját ezután a kecskeméti kántus megható gyászenéke közben bocsátották le a sírba. Pihenjen csendesen református Sionunknak e kiváló büszkesége a nemesen megfutott harc után!

Meggyógyulunk . . .

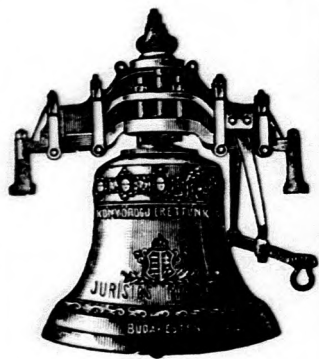
(Háborús egyházi beszéd imádságokkal.)

Írta: **Nádházy Bertalan**, battonyai ref. lelkész.

Hatalmas Isten, édes Atyánk!

Kizöldülő fűszál, a virágok edes illata, ékes koronájú fák, madarak éneke Téged magasztal. Téged, ki lelked erejével új életet támasztasz a halott világon is.

Mi is nagy kegyelmedből ide jöttünk, hogy ajakunk nagyságodról éneket zengjen, imánk feléd szárnyaljon.

Elsőrendű haranggyár, szerel a kitűnő Pozdech-féle rendszer szerint, mely annak idején Ő felsége a király által 2 aranykeresztellett lett kitüntetve

Mesekönnyű indítás, nem rezgetti az állványt, még kevésbé a tornyot. Csupán előnye van, hátránya nincsen. — Mérsékelt árak, szolid és szép kiállítás. — Kedvező fizetési feltételek. Alapítva 1868-ban. Felülmul minden eddigi szerelést. Telefon 77—51.

Jurisics Márton harangöntő- és harangfelszerelő-gyár
Budapest, Rózsa-utca 51—53.

Elvállal minden e szakmába vágó munkát, u. m.: elsőrendű harangok szállítását, régi harangok átöntését, régi harangok átszerelését Pozdech-féle forgatható öntöttvas-koronára, esetleg forgatható kovásoltvas-koronára, kikopott csapok kieserését stb. Készít fekvő és álló harangvas-állványokat jutányos áron. Költségvetéssel szívesen szolgál. Jutányos árak, pontos és tisztességes kiszolgálás. Kívánatra saját költségén utazik a helyszínére.

Oh Atyánk, de Te tudod, hogy nem vígasság éneke fakad fel nyelvünkön, nem boldogságról rebegő imádság röpül fényes lakod kapuja elé.

Új éneket adtál szánkba: a gyásznak, jajnak bús énekét. Megtörtén, megostorozottan szakad ki keblünk-ből az imádság szava.

Betegek vagyunk Uram. Véresre ostorozott betegek. Megszakgatott minket a vihar, mely böszült erővel zúg keresztül e siralomvölgyön. A földindulás tántorgóvá tett.

Feldúlt fészkek boldogságát siratók oreáin omlik alá a forró köny. Megtépett lelkek vergődnek a porban. Zokog ez a világ. Könyeivel locsolgatja dajkálóját: a földet.

Atyánk! Megmásíthatatlan akaratedből a föld színének megújulása nem vígasságot csókol lelkünkre, gyászt lehel. Édes vízű források itala, a fájdalom lenyűgöző mérget rejti magába. A szellők nem hűsítik lüktető halántékunkat: forró tüzesen szállnak; fegyverek dörgését, haldoklók hörgését hozzák szárnyaikon s füleinkbe jajjt sikoltanak.

Keresünk Téged szerelmes Istenünk. Beteg testünkkel, vívódó lelkünkkel. Mint inogó halálra sebzettek, odaroskadunk kegyelmed zsámolyához s láztól égő szemekkel tekintünk Reád, irgalmat esdekelve, tüzes sebekkel rakott ajakkal.

Oh édes Atyánk! nem a régiak vagyunk már: a gögösök, az elbizakodottak, a bűneinkkel kérkedők. Megtört Lázárok, atyai házba vágyódó tékozló fiak zokognak e földről Hozzád: Betegek vagyunk, irgalmazz nekünk!

Édes Atyánk! Oh irgalmazz nekünk. Te megváltottad a szenvedő világot örök szerelmedből. Emelj ki minket is a gyötrelmek mélyéből. Igéd mennyei erejével fogd fel könnyeink árját. A fájdalom ekéje által meghasogatott kebelünkbe vessed el a vígasztalás, meg erősödés magvait. Ámen.

Alapige: János ev. XI. 3.:
„Uram, imé, akit szeretsz, beteg.“

Szomorúság borult a bethániai hajlékra. Lázár beteg. Testvérei: Mária és Mártha odaadó gonddal, szeretettel ápolják a szenvedőt, aki a háznak fenntartója, gondozója volt. kétségtelen, hogy a kis falunak minden gyógyító orvosságát, a mezőnek minden illatozó virágát a szeretet kezével oda hordták volna, csak

felelősséjük betegségéből a fájdalomtól megkötözött, csak újra kigyuljanak szemének kinoktól megtört sugarai.

Hiszen mire nem képes a magát odaáldozó szeretet, hogy a betegség terhének kinját enyhítse, a jajjt elesendesítse?!

Mária és Mártha magának a Jézusnak ajakáról lesték el a szeretet szent s nemesítő törvényét, aki többször megfordult náluk, hogy ez Isten szerint nemes család hajlékában megpihenjen fáradalmi közepette. Mária ott ül lábainál s szívja magába az ég illatával teljes mesteri tanítást. Mártha a ház gondjait látja el, hogy a Mester pihenése zavartalan legyen. Luk. X. 30., 39.) Lázár pedig barátja volt Jézusnak. (Ján. XI., 11. Ebben a kis társaságban nem is lehetett más törvény, mint a szeretet törvénye, más hatalom, mint a szeretet hatalma, más kötelek, mint a szeretet köteleke.

S ezt a köteleket bontogatta a halál. Lázár beteg.

A két testvér orvosságot kereshetett volna az Isten adta gyógyító szerekben: zöldelő fák levelében, illatozó virágok kelyhében. Ám ők nem a föld felé tekintenek könnyes szemekkel. Az égre néznek. Hitük odairányul, hol bizonytalansággá válik a remény: a Jézusra.

Ott van a Mester, aki szereti Lázárt, bizonytalansággal segíteni is fog.

Küldének azért a testvérek ő hozzá, mondván: Uram, imé, akit szeretsz, beteg...

Testvéreim! Nem olyan a mi tavaszunk most, mint máskor, nem tud örülni lelkünk a föld ébredésének úgy, mint máskor. A langyos szellők halálhíreket hordanak szét szerte a hazában; a zöldülő falombok a koporsókra való koszorúkat juttatják eszünkbe; a virágok vérvirágokról beszélnek, drága piros vérvirágokról; a madarak éneke: mintha halottas dalt zengenének feldúlt fészkekről, szárnyaszegett fiakról; a földbe vetett eke mintha sirokat nyitogatna, idegenben porba szakadt testvéreink számára. Haza várjuk őket... Nem olyan a mi tavaszunk most, mint máskor...

Beteg Lázárok vagyunk. Lelkünk, testünk kórokkal megterhelt. Lelkünket égíti egy borzalmasan fájo seb: miért törnek irtó fegyverekkel egymás ellen népek milliói? Hogy reményteljes életek fényét lobbantsák el, családi hajlékok oszlopait döntsek ki, mosolygó gyer-

Harmonium, Hegedűk, Tárogatók

és a többi hangszereket általánosan elismerve legjobban szállít

Magyarország legnagyobb hangszergyára, Stowasser J.

csász. és kir. udvari szállító, színházak, zeneakadémiák, iskolák és a hadsereg szállítója, a RÁKÓCZITÁROGATÓ feltalálója,

BUDAPEST

II. LÁNCID-UTCA 5. SZÁM.
GYÁR: ÖNTŐHÁZ-UTCA 3. SZ.

AAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA

Régi hangszerek vétele és becserélése. oooo

ÁRJEJYZÉK minden egyes hangszerről külön küldetik.

*

mekareokat torzitsanak kinosan vonaglóvá? Miért nem diadalmaskodott még az Istenországa, a béke országa?...

Testünk a gyász terhétől megroskadtan hordozza az istenképet. Tüzes sebektől megtörtek járnak utcáinkon, beesett szemekkel, reszkető inakkal. Barnapiros oreúkat a Halál-művész festelte sápadttakká. Odavitte őket a sírjok szélére, megmutatta nekik a megnyílt üreget, de még kegyelmet adott...

Földünk határain lángnyelvek lobognak, mohón falva fel a szalmás viskókat, a palotákat. Tápláló dajkánk keblét gránátok acélja szaggatja. — tépi; véres párákat lehel a felhők felé megmarcangolt teste. Oh, hogy meg nem mozdul irtózatoss erejével s nem fojtja tüzes gyomrába, akik gonosz szándékkal törtek reá, hogy annyi magyar vértől ázott testét maguknak bitrolják!...

Beteg Lázárok vagyunk...

A lelkükben, testükben megtört vívódók milliói között megszakgatott földünk hátán itt járnak a Judások is. A vérdíjjal zsebükben. Istenem, hogy ilyeneket is szült e föld! Akik eladják testüket a világnak, lelküket az ördögnek. Akik meglopják vérüket ontó testvéreinket. Megesalják a golgotai kereszt jegyében működő önfeláldozó egyesületet, hol a megronsolt tetemeket Isten segédelmével újjáépítik...

Beteg Lázárok vagyunk...

Szenvedésre akart elhívni minket az Isten; hogy megdorgáljon és megostorozzon; hogy megtörje gögös homlokunkat; hogy vérharmat kövérítse ezt a földet szentté, Istenországának áldott talajává. *A hangya fészket nem szántja-é fel ekétek vasa, nem fordítja-é ki a fiókat halálra, hogy termővé tegyék a talajt dús aratásra?...* (Prohászka) Nem volt-é Judás a tanítványok között?...

Testvéreim! Az éjszakák vergődéséből, a nappalok megsokasodott gondoljaiból, szalmás kunyhók, fényes paloták ablakain, megszaggatott keblü bércék árkaiból, kórágys sebeket rejtő párnái közül bús sóhajok szakadnak fel. Eggyé olvadva szállnak keresztül az ég kapui felé és mint felrevert harangok zúgása hangzik a rónákon, bércelen át: *Uram, imé, akit szeretsz, beteg!*

Beteg a fiam, a férjem, a lelkem; beteg ez a föld...

Hoznók a gyógyírt számukra Gileádból, a Bethesda vizével frissíténők erőre az erőteleneket. De a sebek, ha elszunnyad tüzüök egyik helyen, parázs-tüzesen gyúladnak ki a másikon. A kórágys lakói nem fognak, a sírok szaporodnak, a gyászruhák sokasodnak, a megfoglyatkozott testüök számára újabb mankók készülnek...

Hol van az ember, aki a mindent felforgató vihar-nak csendet parancsoljon, aki a könnyeknek forró árnját letörölje, a gyászöltözöket a megvígasztalódás ruháival cserélje fel?...

Ember! Te sebeket tudsz csak ütni, de gyógyítani nem, könnyeket fakasztasz, de el nem apaszod; mankót faragsz annak, akit nyomorékká sebeztl, de a vigasztalás útján való járásra nem tanítod meg.

Ember! Örjögésedben, ha a vér látása megvakít, mint egyik nagy költő hőse (Ariosto: Örjögő Loránt), keresztül gázolsz testvéreid roncsolt testén, megtaposod a szíveket s vad iramodban felforgatod a világ mind a négy táját, hogy megszelidülve, újra építsd, amit szétromboltál... Hajh, de a halottá tett boldogságokat nem támaszthatod fel!...

Nem is embertől várjuk mi a beteg lelkek és testek gyógyulását, e beteg világ újjáéledését, igazi tavaszát.

*

Mária és Mártha a Krisztushoz küldöttek, üzenvén neki: *„Uram, imé, akit szeretsz, beteg“.*

Lázárt szerette a Megváltó. De szeret Ö minden Lázárt. Azért alázta meg magát, hogy minket Lázárokat felmagasztaljon, meggyógyítson, feltámasszon. A kereszten kiterjesztett kezei mintha át akarnák ölelni a világot, a beteg világot, a sebekből égő világot. Testéből aláhulló vérharmata megdicsőíti az igazság háborújában megsebzettek piros vérét.

Kétségek mélyéből felfakadó kiáltásunkat: *Uram, akit szeretsz, beteg,* szelid szava lecsendesíti: *Mit félték oh kicsiny hitüök, jöjjetek én hozzám, kik megfáradtatok...?!*

Szereti Ö a mi népünket, a mi földünket. Hiszen nem hagyta el soha. Pedig hány-szor állott *szétdúlt hájjával, véres homlokával csatában a magyar!*

Jézus közbenjárásáért megbocsát az Atya a tétközlő fiúnak. A jó pásztor felkeresi a századik elvesztett juhot...

*

Lázár meghalt, mire Jézus megtért Bethániába. Sírjában feküdt kiszenvedett teste. Jézus könnyekre fakadt... Azután égi Atyjához emelkedve ezeket mondá: *Lázár jöjj ki! És kijöve a megholt...*

Az Isten örök titkának könyvében van megírva, kik lesznek még a sír lakói a beteg Lázárok közül ebben az országban? De akik meghaltak, vagy ezután szállanak a sírba a világot vívó küzdelemben, a Jézusért kijönnek egykoron síruk éjszakájából s lelkükkel egyesül a test, a megdicsőült test, hogy tovább, az örökkévalóságban együtt éljenek...

Vagy csodat kívántok? Hogy Krisztus jelenjék meg nemes kötelessége teljesítése közben összeroskadtszeretettek sírja felett s költse fel a halóporokat, adja vissza néktek? Isten iránt hálát, szeretetet, hitet fogadtok a jövőre. De miért voltatok Istentől elfordultak addig, míg magatokénak mondhattátok őket? Miért nem kerestétek Jézust addig, míg ragyogott napotok, míg a vigasság ruhájába öltöztetett Isten nagy kegyelméből?

Mária és Mártha nemcsak Lázár betegágya mellől kereste az urat!...

S az Isten kegyelme — nem érzitek-é -- mily nagy jót tett azokkal, akiket elhívott Magához. Már nem Lázárok többé. Nem viselik e síralomvölgyének keresztjeit. Nem röpül szívökbe a szeretetlen emberek nyila. Nem ostromolja őket a világ. Nem táplálnak reményeket, melyek csalódásokat szülnék. Nem hallják a jajjokat a világ négy tájéka felől. Nem keresik gyötrelmes tusakodások között a boldogságot, mert megtalálták az igazi boldogságot az Atyaisten országában, ahol nincs jajj, ahol *az Isten eltöröl a szemekről minden könnyhullatást.*

S ha egy világsírba zuhanna ez a nemzet, az a most sebekből vérző beteg Lázár: Jézus a sírból is feltámadásra hívna minket, szólván parancsolólag a sírásókhoz: *„Oldozzatok meg őt és hagyjátok őt menni!“*

Mert szeret minket, mert nem hagy el minket.

Küldetésünket még nem végeztük el. A világosság és szabadság eszméinek gabonáját még nem készítettük elő ama nagy aratásra. Istenországának még nem

egyengettük el alapjait. Erre a szent munkára mi vagyunk a választott nép. Kelet felé nekünk kell a világosság evangéliumi fényével a lelkeket megvilágítani s a sötétségben tévelygőket nagy fényességgel öntudatlan álmukból felébreszteni s egybekapcsolni elválaszthatatlanul amaz örök fundamentummal: a Jézus Krisztussal...

*

Testvéreim! A betegek meggyógyulnak; a könyvek felszáradnak; a megedzett lelkek tisztult szárnyakat nyernek... Ez a föld aranyerezdekkkel lesz ékes ismét, virágok lepik el a rónát és a bérceit vértanúink koszorújával. A fák zöld lombjai között suhanó szellő e nemzet örök életéről fog evangéliumot hirdetni; a jajjt örömeinek váltja fel: a madarak a szabadságot adó nagy Istenről dalolnak... Más tavaszunk lesz, örök tavaszunk. Meggyógyulunk... mert szeret minket Isten a Jézusért. Amen.

*

Örök Isten, kegyelmes Atyánk! Oly jól esik megostorozott testünknek, véresen megszagattott lelkünknek a Te szárnyaidnak árnyékában pihenést venni. Már nem éget úgy a fájdalom tüze, nem dobog olyan lázasan szívünk. Eltikkadt testünk új erőt nyert. Felvesszük újra keresztünket s indulunk a nagy útra, melynek vége, ha testi szemekkel nézünk a távolba, véres ködökkel eltakart.

De mielőtt kilépnénk dicsőséged hajtékának kapuin, odaomlunk zsánolyodhoz s töredezt hangon rebegünk hálaadást igéd üdítő cseppjeiért, melyeknek édességével felerősítettél minket, betegeket. Irgalmadba ajánljuk magunkat, hogy vezess szíved határtalan szerelmével vérrel harmatos útunkon, miglen megeléged szenvedésünket.

Kegyelmes Isten! Nyoszolyájukhoz kötöztek, a kötelességet sokszorozott erővel teljesítők, a gyászba öltözötték, az özvegyekké lettek, az árvaság kenyerére jutottak, mind, mind, akik az ősz fűrtű hegyekkel, délibábos rónával, csörgedező csermellyel, hömpölygő folyókkal megáldott magyar földön laknak, azt zokogják: Uram, imé, akit szeretsz, beteg.

Te tudod Mindenható, hogy a siralmas zokogás a lélek mélyéről felszakadó igaz érzés...

Te tudod s Te el is csendesíted. Te látod a megszagattott szíveket, Te be is gyógyítod.

Mint csendes esőt szárnyain vivő szél, szálljon Szentlelked keresztül e megmarcangolt kebelű földön s ajándékozza a vigasztalódás cseppjeit: a védőárkok szenvedő hőseinek, a kunyhók s paloták betegeinek. Ihlesse meg a nagy vihar által földhöz sújtottakat, hogy új erőt nyerve keljenek fel a gyász fája mellől s lásanak lelkük égbelátó szemével.

Uram! Te szereted ezt a népet, ezt a földet. Védte minket, el nem hagyta. Ne hagyj el mostan se, ily nagy szükségünk idején. Ne engedje nagy kegyelmed, hogy dicsőségünk elenyésszen, fényességünk meghomályosuljon.

Parancsolj földünknek, hogy nyissa meg kebelét ott is, hol érekevény s takargassa védőleg harcoló testvéreink porhüvelyét, teremjen virágot a hősök homlokára, gyümölcsöt, aranykalászt testünk táplálására, ércet a minket meggyalázni akarók ellen való védelemre. Szenvédéseinkért csepegjen bőségtől ez a föld.

És hozza el jóvoltod mielőbb azt az időt, mikor

a békesség angyalának trómbitája ezüst zengéssel harsan meg a világ felett s kegyelmed visszaadja népek millióinak elvesztett nyugalma...

Ajándékozd akkor az anyának fiát, kit már megkönnyezett; a hitvesnek férjét, kiért bús gyászt öltött; a gyermeknek atyját, kiért imádkozott...

Gyógyítsd meg a véresen szenvedő népet!

Hozzál ránk új tavaszt.

De legyen úgy Atyánk, ahogy Te akared, csak hitünket tartsd meg, ha vasvessződ suhog meg feletünk továbbra is, csak szavunk ne szakadjon, hogy kiáltani tudjunk Hozzád segítségért, mert Te a Téged keresőket megáldod. A sir félelmetes éjszakáján át is szerelmed szórja pazar fényét s előhívja hatalmad a halottakat is. Közbenjárónkért könyörgünk néked, hallgass meg minket, kötd be sebeinket, gyógyíts meg minket... Amen.

Levél a szerkesztőhöz.

Dr. Baksa Lajos egyetemes konventi előadó úrtól a következő sorokat vettük:

Nagytiszteletű Szerkesztő Úr!

Becses lapja folyó hónap 12-én kelt számában „Különlék: A morzsa is jó” cím alatt úgy tüntet fel, mint aki a lelkészi özvegyek és árvák javára megszavazott 20% emelés ellen állást foglaltam.

Ez nem igaz, mert az emelést elfogadtam s csak kötelességet teljesítettem, mikor bejelentettem azt is, hogy az emelés a nyugdíjintézet tőkésítésének rovására megy.

Ugyanis a nyugdíjintézet életképességére vonatkozó *matematikai munkalat* az egyházi VII. t.-c. 26. §. 1-4. s 6-7. pontjai által biztosított jövedelmi források mellett évi 400.000 korona deficitet állított fel.

Ezen 400.000 korona az említett §. 5. pontjában említett államsegélyből az egyetemes konvent 1907. évi októberi 19. sz. határozatával elfogadott arányos kiosztási terv szerint biztosított is.

Az államsegély emelésével a nyugdíjintézet 400.000 korona helyett 533.333 K 34 fill. összeget kapván, az ekként nyert 133.333 K 34 fill. összeg terhére emeltetett az özvegyi évjáradék 500 koronáról 600 koronára, az árvák segélye pedig 100, illetve 150 koronáról 120, illetve 180 koronára.

Ha tehát most a nyugdíjintézet további dotálása nélkül az özvegyi évjáradékot és az árvák neveltetési segélyét emeljük: ez szükségképpen azon tőkésítés rovására megy, amely tőkésítés feltétlenül szükséges a célra, hogy a nyugdíjintézet folyton emelkedő kiadásai biztosítva legyenek.

Bármily gunyoros módon tárgyalja is tehát Nagytiszteletű úr becses lapja az én felszólalásomat, ezen felszólalást, mint kötelességteljesítést nem szégyenlem, mert akkor érhetett volna joggal szemrehányás, ha a tényeket elhallgatom; és legyen szíves meggyőződést

szerezni Nagytiszteletű úr arról, hogy ha a mostani 20% emelést állandósítjuk, akkor a nyugdíjintézet biztonságát vagy az államsegély emelésének kieszközölésével, vagy a járulékok emelésével tarthatjuk fenn s legyen szíves továbbá Nagytiszteletű úr arról is meggyőződést szerezni, hogy arra az egy „millióeska”, de évről-évre emelkedő kiadások folytán évről-évre fogyó tőkésítésre feltétlen szükség van a célból, hogy a nyugdíjintézet ne csak ma, hanem a jövőben is eleget tehessen kötelezettségeinek és hogy éppen ezen célt veszélyeztetjük, ha ma az egy „millióeska” helyett csak „nyolcszáz ezer koronaeska” gyarapodással is megelégszünk.

Beesés lapjának ugyanazon számában „Rovás” cím alatt az állítatik, hogy „1914-ben a második évnegyed jegyzéke szerint Ari Dániel kismarjai segédlelkész részére 1912. évi február hó 12-től június 30-ig 100 korona 39 fillér utalványoztatott”.

Ez az állítás sem igaz, mert 1914. évben 1912-iki segédlelkései fizetésekiegészítés nem utalványoztatott.

Végül az említett cikk vonatkozó kitételére megjegyzem, hogy az egyetemes konvent kezelése alatt levő bármilyen összeg gyümölcsözetlenül egy napig sincs s hogy a kamatok is utolsó fillérig elszámolás alá esnek

Budapest, 1915 június hó 16.

Dr. Baksa Lajos,
egyetemes konventi előadó.

Erre a levélre nyomban s igen könnyen megteesszük észrevételeinket.

Hogy az előadó úr „állást foglalt” az özvegy lelkésznek és lelkései árvák részére nyújtandó drágasági pótlék ellen: azt mi nem mondtuk. Egyebet mondtunk. Nem ismételtük, megtalálható lapunk 24-ik számában. Mivel azonban saját beismerése szerint is kötelességének ismerte a tárgyalás alkalmával bejelenteni (amit ugyan bejelentés nélkül is bölesen tudott minden konventi atya), hogy a segély emelése a nyugdíjintézet tőkésítésének a rovására megy, tisztelettel tudakozzuk, hogy hol az a naiv elme, amelyik az ilyen bejelentésből azt olvashatná, vagy következtethetné, hogy az előadó úr a drágasági pótlék engedélyezése mellett kívánt volna kardot rántani? Míg nem a töke, hanem csak az újabb tőkésítés rovására költsékezünk: addig nincs baj. De meg *egyelőre* főtiszteletű püspök urunk indítványa nem is célozta s a konvent se úgy határozott, hogy a 20%-os emelés állandó legyen. Egészen felesleges volt tehát egyelőre az előadó úrnak a mellett bizonykodni hozzáunk küldött levelében, hogy mi következik akkor, ha a 20%-os emelést állandósítani fogjuk? Ez egyszer csak erről az egy kínos esztendőről van szó, amelyik különben már a múlt évben elkezdődött s bizonyára még az előadó úr se tudja megmondani, hogy vége lesz-e ezzel az esztendővel? A többi, ami elkövetkező létszen, majd meglátjuk ezután.

Ami a nyugdíjintézet életképességére vonatkozó matematikai munkálatot illeti, sajnálattal valljuk be, hogy azt nincs szerencsénk ismerni, bár lehet, hogy a konventi jegyzőkönyv valamelyik évfolyama valahol közölte. Éppen azért igen hálásak lettünk volna, hogyha az előadó úr egyéb számos citátumai mellett szíves lett volna reámutatni arra is, hogy hol találjuk meg azt? Tárgymutatónk nincs s a magunk formájú embernek nem jut arra időnk, hogy ezért a matematikai munkálatért 8–10 év konventi jegyzőkönyvét szorgosan átlapozzuk. Mihelyt azonban reátalálhatunk: azonnal a szemé közé nézünk annak is. De addig is sietünk megnyugtatni az előadó úrnak gyámintézetünkért és így érettünk, lelkészekért is borongó lelkét, hogy miután ama bizonyos matematikai munkálatban megállapított 400,000 koronás deficitveszedelem az 533,333 K 34 filléres államsegéllyel eltűnt a látóhatárról, nincs ok az intézet jövőjéért töprengeni. Ha, mint az előadó úr velünk megismerteti — csak 400,000 kor. deficit réme ólalkodott, a jelzett összegű államsegélyből még mindig maradt 133,333 K 34 f főlősleg, mert mi ebből az alkalomból megbízunk a tudós munkálat számítástételében s míg közelebről nem láthatjuk azt a matematikai munkálatot: nem akarjuk feltenni, hogy a deficit a valóságban nagyobbra nőtt volna. A fenmaradt 133,333 K és 34 f többletet pedig nem emésztette föl az ellátások szerény 100 koronás emelése, annyira nem, hogy ezen kívül még a mostani 20%-os drágasági pótléknak is ki kell abból telnie. Ezek szerint, ha a tekintélyes összegű államsegély odafordításával helyre állott a nyugdíjintézet feltett mérlege: bizony ezzel a 20%-os drágasági pótlékkal sem romolhatik az el ügy, hogy későbbek legyünk éheztetni özvegyeinket, rongyoskodtatni árváinkat, csak azért, hogy 60–70 ezer koronával többlet tőkésíthessünk. Mi legalább nem gondoljuk, hogy ekkora összegre is szükség lenne a drágasági pótlék fedezésére. Különben is épen lapunk jegyezte meg már egy ízben, hogy holmi mithikus homályba burkolt matematikai súlydobálgatással ne vezettessük magunkat félre. Végtére is az a matematikai munkálat még akkor szerfelett theoretikus alapokon épülhetett föl a születése évében. Nincs a világon az a valószínűségi halálozási, nyugdíjba vonulási s egyéb számítás, mely a mi sajátos magyar református lelkései karunk e nemű kérdéseit kaptafára tudná csalódás nélkül feszíteni. Az elengedhetetlen adatokat csak több év tapasztalata fogja nyújtani. Ez pedig még nem áll rendelkezésünkre. Ha azonban hozzávetőleges számítgatásunkban téves következtetésre jutottunk volna, a biztosabb számítást épen a konventi jegyzőkönyvekben közreadott költségvetés fogyasztékos szűkszavúsága, komprimált volta teszi lehetetlenné. Ez a költségvetés ugyanis az ilyenemű munkálat legprimitívebb igényein is túl teszi magát, mert az új és az előző évi költségvetés összegén kívül a legutóbbi zárószámadás eredményét nem közli, indokolásról meg épen

nines szó semmikor, ami pedig a tételek összegének akár emelkedése, akár alább szállása esetén elengedhetetlen kelléke a korrekt költségvetési munkálatnak.

Ami a millióeska és nyolcszázazerecske tőkésítés gunyoros revanch-citálását illeti: a kérdésnek ezzel az ágazatával mi teljesen tisztában voltunk s jeleztük is, hogy az ellátás emelkedésével (legyen az csak ideiglenes vagy állandó) a tőkésítés nem lehet épen olyan nagy arányú Ezt magyarázgatni is felesleges. De azt vagyunk bátrak kérdezni, hogy az a költségvetés, mely millión felül járó évi tőkegyarapodással dolgozott, akkora ingadozó alapon áll-e, hogy egyelőre csak egy évi 60.000 koronás költségemelkedéssel a csödbejutással lehetne rémítgetni bennünket? Talán maga az előadó úr se fogja ezt hinni. Úgy gondoljuk, hogy csak egy kis jóindulat, egy kis jóakarát, csak egy kis együttérzés a nélkülöző özvegyek és árvák napirendről le nem vehető érdekével, egy kis maga beleélés, egy kis velünk-tartás kell hozzá, mindjárt másképen tudjuk azokat a számokat csoportosítani. Ezeket a nemes indulatokat pedig távolról sem tagadhatjuk meg az előadó úr nemes benső érzületétől.

Öszintén sajnáljuk, hogy a „Rovás“ című közleményünkre az Ari Déniel részére utalványozott segédlelkészi fizetésekiegészítés folyósításának évszámkiigazításán kívül egyéb észrevételt tenni az előadó úr nem tudott. Az Ari Déniel tételénél az 1912. év elnézett sajtóhibánk. De hát nem ezen fordul meg a közlemény sarka. Ilyen aprólékos és mellékútra törekvő rektifikációval nem szabad a kérdés elől kitérni. Az előadó úr önérzetes hangon jelenti ki itt is, ott is, hogy „nem igaz“, „ez sem igaz“! Azt kell hinnünk, hogy megharagítottuk, pedig ezt mi nem akartuk. Mi nem mondtuk, hogy „a konvent kezelése alatt levő bárminemű összeg gyümölcsözetlenül csak egy napig is állana“, még kevésbé állítottuk, hogy a kamatok (időközi kamatokra érthette) az utolsó fillérig elszámolás alá ne esnének. Sőt épen feltettük s ezt ki is fejeztük, hogy egy kis időközi kamatoeska mégis csak képződik azután a káplántartási államsegély után is, mely nem folyósíttatik azonnal, mihelyt kiadja az államkincstár, még pedig annál is inkább, mert a káplántartási illetmények egy-egy-évnegyed bőséges elteltével, utólagosan kerülnek kifizetésre. De már azt szerettük, sőt el is vártuk volna az előadó úrtól, hogy ha ezen a ponton annyira érzékenykedik, kifejezte volna azt is, hogy az időközi kamatok melyik, micsoda alap javára „számoltatnak el az utolsó fillérig“? . . . Mert a mi közleményünk csupán ebből a szempontból foglalkozott az időközi kamattal. Méltóztassék elhinni, hogy sokkal megnyugtatóbban hatott volna mindnyájunk lelkére, hogyha a hazugságnak nyilvánítás helyett szíves lett volna az előadó úr kijelenteni azt, hogy a kéttornyúlaki öreg lelkész — már onnan, ahonnan —, megkapta már az

öt jogosan illető 125 koronát. Egyébként ide vonatkozó örvendetes híradását még ezután is nagy lelki örömmel és megnyugrással fogadjuk. Reméljük, hogy nem is késik sokáig.

Néhány szó a ref. polgári leányiskola kérdéséhez.

„Egy aggódó református“ e lap hasábjain „egyházunk vezetőihez“ sürgető szózatot intézett a ref. polg. leányiskola felállítására ügyében. A múlt heti számban Nemo hasonló értelemben szólal fel. Noha e felszólalások „egyházunk vezetőihez“ vannak intézve, mégis úgy gondolom, hogy én is kérhetem meghallgatásomat, ha egyéb alapon nem is, de azon két évtized jogán, melyet a felsőbb leányiskola szolgálatában töltöttem.

Az „aggódó református“ és „Nemo“ szívéből szólott, midőn feltárta a mindnyájunk által tudott valót, hogy a debreceni róm. kath. polg. leányiskolát százával keresik fel a református családok gyermekei. Ezen az állapoton szerintük ref. polg. leányiskola felállításával lehetne segíteni, s ez intézkedés folytán a felsőbb leányiskolát meg lehetne és kellene szüntetni. Úgy tudom, hogy egyházunk vezetői is tisztában vannak a kérdés első felével, amennyiben a felsőbb leányiskola párhuzamos osztályainak átalakításával és egy külön igazgató alkalmazásával a polgári iskola kérdése minden nehézség nélkül megoldható volna, hogyha nem állana a legközelebbi megvalósulás stádiumában a középiskola reformja, amely a felsőbb leányiskolát is közelebb fogja hozni az élethez és megszünteti „Nemo“ vádját, mely szerint a felsőbb leányiskola luxusiskola.

Bizonyos, hogy 1873 óta nagyot változott a kor szelleme és a női hivatásról vallott azon felfogás, hogy a nő a családi tűzhely papnöje legyen csupán, és maradjon távol a kenyérkereseti harcok tülekedésétől. Ez az elmélet a Trefort Ágoston korának elmélete volt, ki a felsőbb leányiskolát ilyen értelemben megteremtette. A lefolyt 40 esztendő alatt nagyot fordult a világ s ma már ott küzd a nő is a férfiak mellett és egyre több azoknak száma, kik a kenyérkeresetben is segítenek az „erős nemnek“. És az erős nem ezt ma már természetesen találja.

Arról vitázni, hogy a felsőbb leányiskola, jelenlegi szervezetével ily értelemben nem korszerű, felesleges volna, hiszen mindenki tudja, hogy ideális szervezete nem a mai reális világba való.

De hálátlanság vádja nélkül nem mondhatjuk Nemóval, hogy a felsőbb leányiskola „nem vált be“. Nem mondhatjuk ezt a debreceni felsőbb leányiskoláról sem. Mert lapozza végig bárki ez iskola 23 évi „Értesítő“-jét, számlálja össze az itt végzett ref. leánynövendékeket és meggyőződhetik, hogy sok ezer debreceni ref. leány kereste fel ez intézményt, és vitte magával innen azt a szép műveltséget, melyet ez iskola ad!

Ha ez iskola „nem vált volna be“, úgy nem hoznák ide Debrecen legintelligensebb anyái gyermekeiket ezzel a kéréssel: „neveljék olyan szellemben, mint engem neveltek“. Ha a felsőbb leányiskola nem vált volna be, akkor V-ik és VI-ik osztálya mindig néptelen lett volna, de hisz a nagy leapadás csak néhány év óta konstatalható, csak azóta, mióta a diplomáért való küzdelem lett

még a legmagasabb rangú és legnagyobb jövedelmű apáknak is végeolja leánygyermekük nevelésénél. Hogy az V. és VI-ik osztály sohasem volt oly népes, mint az alsóbb osztályok, annak nem a felsőbb leányiskola szervezete volt az oka, hanem a) a debreceni társadalom előkelőinek specialis felfogása, b) a középosztály konzervatívismusa és legfőképpen c) az iskola drágasága és a nyújtható kedvezményeknek majdnem teljes hiánya.

Mert hiszen az a) alá tartozó finomultabb és vagyonosabb „előkelőségek” ma is „az úri hölgy” szellemében neveltetnek. Ez a társadalmi réteg ma is az idegen gouvérnantokkal akarja előkelőségét demonstrálni, vagy azzal, hogy egy esztendőre külföldre küldi leányát és elég naív azt hinni és hirdetni, hogy ezzel tökéletessé tette annak műveltségét, idegen nyelvismeretét stb.

b) alá tartozó debreceni reformált társadalmunk zöme nem bocsátja kenyérkeresetre leányát (a polgári iskolát végzeteket sem), hanem azt mondja, hogy elég a leánynak a „nyolc osztály”, — éppen a 25 évvel ezelőtti elmélet és elnevezés, mely a felsőbb leányiskolának még nevét sem tanulta meg, — nem kell a leánynak irodalmi ismeret, fizikai, magasabb matematikai tudás, — ha férjhez megy, kiegészítheti irodalmi ismereteit a regényolvasással, s ha a piaci kiadásokat össze tudja adni, akkor már eleget tud a magasabb mathe-

sisből. De legnagyobb baj a 3-ik! A szegénység! Az iskola is szegény, a nagy közönség is szegény; hogy huzna hát ide még a református is, ahol a kedvezményért esedzőket százzszámra kell visszaútasítani, s ahol az egész felsőbb leányiskolában egyetlen egy tandíjmentes hely van! A felállítandó ref. polgári iskola is népteleb-
nebb lesz a kálvinista Rómában, mint a róm. kath. mind-
addig, míg annyi, vagy még több kedvezményt nem tud
adni, mint az! Ezt mindnyájan tudjuk, kik a szüle
közönséggel érintkezünk.

A középiskolai reform a felsőbb leányiskolát kenyérkereseti pályák alapjává fogja tenni. Ez tény. Ez a közeljövő kilátása. S ha elesik a luxusiskola vádjá, akkor a nagy református közönség bizvást küldheti ide gyermekét, nem szorúl többé a kath. polg. iskolára; hiszen itt még kenyérkeresetre képesítő diplomát is lehet majd szerezni.

Csak hogy valószínű, hogy ez az iskola akkor is magasabb színvonalú lesz — hála klaszikus középiskolai felügyeletünknek! — és nem fog közönséges diploma-gyárrá sülyedni és felő, hogy a sértett önértet és elégtelenség akkor is a „szomszédban” fogja keresni az érvényesülést, mint ma, ahol a nálunk elégtelen osztályzatot kapott tanulónak — a haragos apa szavait idézve — „még a talpát is telerakják kítőnövel”.

Ami a Nemo által sürgetett önálló leánygimnázium kérdését illeti, azt nagy befektetéssel és nagy áldozatokkal meg lehet alkotni, de a jelekből ítélve, az sem fogja a felsőbb leányiskola V. és VI-ik osztályának normális népességét nagyon tulszárnyalni és az sem lesz a debreceni ref. társadalom széles rétegeinek iskolája. A leánygimnázium a szellemi kiváltságosok exclusív iskolája lesz. S mint jellemző megfigyelést említem, hogy a szellemi kiváltságosok ez iskolája sem a debreceni ref. társadalomból assentálja növendékeit, hanem a kor szavát megértő zsidóság köréből. Hiszen helybeli református ajelenlegi V—VI. gimn.-ban 19+16 növ. közül 8+5 van (a többi főként zsidó); a jövő isk. évre eddig jelentkezettek közül debreceni református 3;

helybeli és vidéki zsidó 7. Ez az arány szeptemberig nem fog nagyot változni, sem a létszámemelkedés, sem a vallási százalék tekintetében.

Ezért nem baj, hogy a leánygimnázium egyelőre, állami minta szerint, a felsőbb leányiskolára épül. — Majd, ha sikerül Debrecen ref. társadalmának figyelmét reáirányítani, akkor, mindnyájunk igaz öröme, önálló és merész súdárba szökkenhet, — de a debreceni ref. leánygimnázium fentartóinak, a dolgok mostani állása szerint, alig lehet célja a zsidó társadalom gimnázialis oktatását gondjai közé felvenni.

Végezetül legyen szabad egyéni érzelmeimnek kifejezést adni. — Én hálás és hű gyermeke vagyok a felsőbb leányiskolának s midőn e megvénhedt, de tisztes és nagymúltú intézmény előtt tisztelettel hajlok meg, nem hallgathatok közönnel, midőn egy távoli és közönyös szemlélő, Nemo (— ő maga mondja, hogy nem illetékes bíráló —) kemény és nem egészen igazságos ítéletet mond felette. Ezért kérem, várja be ő is a felsőbb leányiskola reformját és ne siessen azon tantermek bezárásával, amelyekben komoly, hazafias, református szellemű munka foly és melyet az arra hivatottak kellőleg méltányolnak. Legyen szabad e kérdésben a Debr. Prot. Lap tisztelt és nagyrabecsült szerkesztőjére is hivatkoznom.

Koncz Aurélné,

felsőbb leányisk. és leánygimn.
igazgató.

Rovás.

Vettük s amennyire utána nézhettünk az ügyek állásának, tájékoztatással kísérjük a következő sorokat: „A Debreceni Protestáns Lap Szerkesztőségének Debrecen. A vezetésem alatt álló egyház a konventhez egyszersmindenkori közalapi segélyért folyamodott. Az egyházmegyei közgyűlés meleg pártolással terjesztette fel kérvényünket az egyházkerülethez. Míután nagyon érdekelné egyházunkat annak tudása, hogy az egyházkerületi közgyűlés mekkora összegű segélyre ajánlotta ezt a szegény egyházat és mennyi segélyt szavazott meg a konvent: tisztelettel kérem, hogy amennyire lehetséges, méltóztassék a kérdésre illetékes helyen információt szerezni s az eredményt velem tudatni, mert az egyházkerületi jegyzőkönyv idei 78. sz. a. olvasható határozat teljes bizonytalanságban hagyott bennünket. Úgy hallom, hogy más egyházi lapok talán idevonatkozólag is tudták tájékoztatni a segélyek ügyében a konventi tudósítás közlésekor az egyházakat. Igen le lenénk kötelezve mindnyájan, ha becses lapja is szíves lenne kiterjeszteni tapasztalt gondos figyelmét az ilyen segélyezés ügyére is. Teljes tisztelettel N. N. n-n-i ref. lelkész.”

Igyekszünk a tudakozódásra minden irányban felvilágosító választ adni. Hogy lapunk a konventi tudósításban nem emlékezhetett meg arról, hogy az egyházkerületünkben folyamodó egyházak mekkorra összegű segélyt nyertek, ennek okát válaszunk átolvasása után

a tudakozódó lelkésztársunk magától kitalálhatja, nem lévén a konventre bízva ennek a segélynek a kiosztása.

Elsőben egy kis histórikumra térünk ki. A közalapi egyszersmindenkori segélyekért felterjesztett kérvényeket az 1911. évig az egyházkerületi közgyűlés az *esperesi kar jelentése és véleménye alapján* látta el s küldte a konventhez. (Lásd e. ker. k. jkv. 1911. nov. 504. sz.) Miért, miért nem, egyelőre nem ismerjük az okát, legalább egyházkerületi közgyűlési határozatot nem találunk reá, de tény, hogy 1912-ben már a tökesegély-és kongrua-bizottság készíti elő a kérvények dolgát, az előadó dr. Baksa Lajos világi főjegyző úr volt. Itt még névszerint fel vannak sorolva azok az egyházközségek, amelyeket — javaslatba hozott összeg szerint — az egyházkerület segélyezésre ajánlott. (L. egyh. kr. jkv. 1912. 561. sz.) Épen ezzel az eljárással találkozunk az 1913-ik évben is. Az 1914-ik évben egyházkerületünk nem tarthatta meg a háborús viszonyok okozta közlekedési nehézségek miatt szokott őszi közgyűlését. E miatt egyszersmindenkori segélykérvények nem kerülhettek fel tőlünk az 1914. évről. Hogy egyáltalán lesz-e segélyosztás a régi rendszer keretében, 1914-ről 1915-ben, azt talán csak a konventi ülés legutolsó jegyzőkönyvének a megjelenése után lehet megállapítani. Más dolog most már az elemi csapás esetén a 254—1913. sz. konventi határozat értelmében nyújtandó segély. Az interpelláló egyház tizenharmad magával folyamodott ilyen segélyért egyházkerületünkből. A segély odaitélésének organumában azonban nagy változás történt a 254—913. sz. konventi határozat értelmében, amely határozat így szól: „Ezen egyszersmindenkori segélyeket az egyházmegyei és egyházkerületi közgyűlések, vagy elnökségek ajánlásával felterjesztett kérvényekre a közalap-végrehajtó-bizottság állapítja meg.“ Csak közbevetőleg jegyezzük meg, hogy határozottan károsnak tartjuk, amikor a konvent kiadta kezéből egy bizottságnak a kezébe ezt a jogát. Feltehető, hogy a konventi plenáris gyűlés a tárgyalás alkalmával elszalasztotta a változás súlyának mérlegelését a szeme elől. A bizottságokban általán véve rendszerint az előadók véleménye érvényesül s amint már máskor is reámutattunk, a bizottsági javaslatokat rendszerint sikerül beadni a plenáris ülésnek. Volt alkalmam hallani b. e. dr. Eröss Lajos néhai püspökünk kifakadását, aki elkeseredve beszélt arról, hogy a konventi tagok hozzá se szólnak, nem is szólhatnak a kérdésekhez; a konventi tanácskozás sokszor nem egyéb, mint gépies hozzájárulás a bizottsági javaslatokhoz. A bizottságok hasznos munkálkodását mi nem akarjuk kétségbe vonni, de azért a konventi gondos kritikára mindenkor szükség volt. Hát ha a bizottságok olyan derekasan működnek: egyáltalán miért is tartjuk meg a fáradságos és költséges konventi üléseket?

De térjünk vissza tárgyunkhoz. Amint már emli-

tettük, egyházkerületünkből a 254—913. sz. konventi határozatban megállapított címen 13 egyház folyamodott segélyért. A 70—913. sz. egyházkerületi határozat praepositíója ugyan csak 12 egyházat sorol fel. Egy folyamodó kérvénye valahol elkallódhatott. A referens az egyházkerületi világi főjegyző úr volt, aki a határozati részben csak annyit vett be a jegyzőkönyvbe, hogy „az egyetemes konvent közalapvégrehajtó-bizottságához felterjesztetnek.“ Itt is meg kell mellesleg jegyeznünk, hogy mi úgy tudjuk, hogy egy egyházkerületi közgyűlés épen egy bizottsághoz nem „terjeszt fel“, sőt azt sem tartjuk helyénvalónak, hogy egyházkerületünk közgyűlése bizottságokkal lépjen közvetlen kontaktusba. Az egyházkerület közgyűlése a konventtel érintkezik, az ügyvezetés feladata az egyházkerületnek a konventhez intézett felterjesztéseit az illetékes bizottságokhoz juttatni. No de ez még nem valami nagy baj. Reámutatásunk után a jegyzői penna jövőre talán lesz szíves korrektül stilizálni. Azonban van itt ennél nagyobb baj. Az történt ugyanis, hogy a világi főjegyző úr, mint referens, elmulasztotta a kérvényeket az esperesi karnak bemutatni, elmulasztotta javaslatba hozni a folyamodó egyházközségek kérvénye kielégítésének sorrendjét és a nyújtandó segélyösszeg megállapítását. A kérvényblanketták a *konventi előadó úr* kezei közé jutottak; amikor nem vette észre, hogy a „záradékolást“ a *referens egyházkerületi világi főjegyző úr*, ami a referens jegyző feladata, elfelejtette bejegyezni, azaz hogy észrevette biz ő, de hát csak nem tehette, hogy előadói minőségében neki támadjon világi főjegyzői mivoltának, hanem a dolog könnyebbik végét kereste meg s a saját előadói aláírásával azért juttatta vissza főtiszteletű püspök urunkhoz a kérvényeket, hogy a sorrend és összegre nézve „*nagybecsü véleményét nyilvánítani méltó-tassék*“. Erre a szívessegre azonban vállalkozni nem lehet. Ha az egyházkerületi közgyűlés asztalára került kérvények a fogyatékos referensi munkálat miatt nem voltak tárgyalhatók a végrehajtóbizottságban: nem tehetjük fel, hogy ft. püspök urunk a viszonyok közvetlenebb megismerése nélkül sorrendet s összeget hajlandó lenne megállapítani. Miért nem tárgyalta a referens ezeket a kérvényeket az esperesi kar ülésében? Miért vonódott el ez a kérdés 1912. év óta egész következetességgel az esperesi kar befolyása alól? Azért-e, hogy az esetleges referensek akarata, vagy kényelme inkább érvényesüljön? Nem tudjuk. De azt sejtjük, sőt a lépcsőzetes visszafelé való fejlődés fokozata rendjén meg is állapíthatjuk, hogy mint veres fonál húzódik át a segélynyújtás keretében az az igyekezet, hogy abból a legilletékesebb tényezők kimaradjanak s a mindenható hatalom egy-egy referens kezébe tétessék le. Hol lesz ennek a vége? Talán az idei tökekamatsegély kiosztására vonatkozó eljárás veszedelme környékez bennünket? Vagy nem? . . .

Elég volt az egyszersmindenkori segélykérvények kezelése körül 1912. év óta tapasztalt dekadenciális eljárás, mely a 78—915 számú egyh.-ker. határozat jegyzőkönyvelésében már oda jut, ahova az a folyó, amelyet valamely posványos moesár nyél el. Az esperesi kar tanácskozására szükség volt eddig is, azt ezután sem nélkülözhetjük. Az ilyen tanácskozás nagyon helyenvaló mindenkor. Hiszen a kérvények rendszerint nagyobb tömegben érkeznek fel, mintsem azokat az egyh.-ker. közgyűlés módosító javaslata nélkül a konvethoz küldhetné. Tessék csak elolvasni az 1911. év 504. sz. a. található gondos, körültekintő eljárást. Az esperes urak aztán a maguk bizalmas körében (ott lehetnek s szoktak is lenni a jegyző urak is) meghányják-vetik a dolgot; alkudoznak egymással s a sürgősebb, kiáltóbb szükségnek még saját egyházmegyéjük egyházával szemben is elsőbbséget adnak. Hogy miért maradt el 1912-től kezdve az esperesi kar meghallgatása s miért kellett a segélyeket a tőkekamatsegély- és a kongruabizottsághoz utalni: ennek nyomát nem láttuk az egyházkerületi jegyzőkönyvben. De okát sem fedezhetjük fel. Még ha közgyűlési intézkedés lett volna is az: reparálni kell az intézkedést s visszaállítani a régi rendszert.

Ime, tisztelt interpelláló lelkésztársam, nem tudunk eleget tenni a kívánságának. Úgy gondoljuk, hogy a kérvények sorsának az lesz a menete, hogy az ügy egyházkerületi világi főjegyzői referense, amennyire lehet, beszerzi a tájékoztató információkat a kérelmező egyházak helyzetére vonatkozólag a nt. esperes uraktól. Ennek alapján javaslatot terjeszt *fel* úgy a sorrend, mint a segély összege tárgyában a ft. és mélt. egyházkerületi elnökséghez; az elnökség aztán a maga részéről talán ellátja a kérvényeket, felküldi a konventi elnökséghez, onnan majd eljut a végrehajtó-bizottsághoz stb. Ebbe aztán idő telik, mint mikor Göre Gábor úr hajóra ült, hogy Amerikába utazzék. Várni kell, míg a hajó az Oceánon keresztül jut, ha ugyan vissza nem tér még egyszer.

Szemle.

Az újabb bibliai kutatások jellemzése.

A vallástörténeti emlékek összegyűjtése és feldolgozása.

Ha volt egy kor a protestáns theologia tudományos fejlődéstörténetében, mely a bibliát csak önmagából, a benne foglalt iratok tanulmányozásából akarta megérteni, úgy e korszak ma már egészen a múlté s emlékezetén kívül mi sem sejteti egykori uralkodó szerepét. A mai theologiai kutatás a biblia tartalmi megértésénél fő-főfontosságúnak ítéli azokat a *vallásos okmányokat* is, amelyek a különböző népek vallásos életnyilatkozatairól, szokásairól, szertartásairól nyújtanak tájékoztatást és segítenek megrajzolni azt a fejlődéstörténeti folyamatot, mely a vallások története cím alatt

ismeretes. Sőt egyenesen annyira megy ez emlékek értékelésében, hogy néha túlzó egyoldalúsággal még ott is vallástörténeti paralelleket keres és lát, ahol ilyenek nem léteznek. E túlzó eljárás azonban nem teszi jogosulatlaná azt a tudományos theologiai *követelményt*, hogy a biblia megértésénél a vallástörténeti emlékek értékesítése tényleg az őt megillető mértékben történjen. Egy pillantás a bibliai kutatások újabb irányára, mindenkit meggyőzhet, hogy a bibliának vallástörténeti szempontból való taglalása ma valóban *egyetemlegesen* elfogadott *eljárás* és az új eredményekre jutásnak elengedhetetlen *előfeltétele*.

A biblián kívüli vallások emlékeinek az ismerete *kettős fontossággal* bír a biblia tartalmi megértésére. Először azáltal, hogy egy csomó új vallásnak az ismereti képét közvetíti, megérteti velünk a vallásos életfejlődésnek azt a jellegét, niveau-ját, előhaladó irányát, mely különböző időkben különböző népeknél volt divatos és szakadatlan összefüggésében tárja fel azt az összekötő vonalat, mely a vallás első formájától annak legtökéletesebb típusáig vezet. Másodszor az ő- és újszövetségben foglalt zsidó és keresztyén vallás korabeli vallásalakok megismertetésével kezünkbe adja azt a képzetanyagot, melyet eszméi kifejezésére mindkettő átvett, a fogalmi fejlődésnek azon irányait, amelyekbe a zsidóság és a keresztyénség a maga vallásos tartalmát önteni kényszerült, emezek fejlődéséhez sokszor olyan indokokat, lökéseket, amelyek nélkül ez több részletében érthetetlen maradna s általában az összehasonlításnak azt az alapját, amely az ő- és újtestamentumot vallásos szempontból az összes vallások fölé emeli, igazán kijelentett vallásformákká minősíteni s épen a keresztyénséget tökéletesnek nevezni engedi. — E kettős fontosság a bibliával kapcsolatban s az isteni léleknek az egyetemes emberiség vallásos életében nyilvánuló működése, illetőleg e működés természete és minősége ismeretének az érdeke magyarázzák meg azt a körültekintő gondot és nagy szorgalmat, amellyel a kutatás a régi és új vallásos emlékeket összegyűjteni s azokat hozzáférhető, közérthető formában feldolgozni igyekszik.

A vallásos emlékek összegyűjtési munkálata az egyes népeknél fennforgó sajátos viszonyok által van meghatározva. A primitív vad népeknél külön e célra vállalt utazások s azok eredményeiként felfogható megfigyelések, kérdezősködések, a néplelek természetébe, szokásaiba való behatolás, néha elcsenevészedett képzetekből való visszakövetkeztetések teszik lehetővé az illető népek vallásos emlékei összegyűjtését, más helyeken a föld adja vissza az évszázadok óta eltemetett vallásos okmányokat, ismét másutt már régóta közkezen forgó irodalmi alkotások újlagos áttanulmányozása és magyarázata szolgáltatja a vallásos megismerés új forrását, sőt olyan esetek is vannak, hogy mind e keresési módok együttes alkalmazása segít csak az elérendő célhoz.

Figyelmen kívül hagyva itt az egyes nagyobb gyűjtemények létrejövetele körülményeit, említsük föl röviden csak azon *kiadás-sorozatokat*, amelyek bírása és használata a vallástörténeti kutatás forrásait adja kezünkbe s így úgy tekinthetők, mint a biblián kívüli vallások kánonai. A primitív és kulturnépek emlékeit akarja egyesíteni és feldolgozni az a vállalat, amelyet a göttingai királyi tudományos társaság vallástörténeti szakosztálya kezdett meg és ad ki *Quellenbücher der*

Religionsgeschichte címen. Göttingen. 1905-től kezdve. Eddig öt kötete már megjelent és főképp olyan emlékeket hoz, amelyeket az eddigi tudományos kutatás hozzáférhető formában még nem publikált. Az indiai vallásokra döntő jelentőségű az az emléksorozat, amelyet *M. Müller*: *The sacred books of the East* címen több, mint ötven kötetben bocsátott közre s amely messi jövendőre is megtartja vitathatatlan becsét. — A görög és római világ emlékeit s köztük a vallásos szövegeket is a több kötetet számláló *Corpus Inscriptionum Graecarum* és *Corpus Inscriptionum Latinarum* tartalmazza, melyeknek összegyűjtésén egy egész sereg tudós fáradozott s amelyek kimerítőnek mégis oly kevésbé mondhatók, hogy megjelenésük óta már egész sor kiegészítő szöveg publikáció keletkezett. Kivált a papyrusok és ostrakák szövegei azok, amelyek jó feldolgozásokban újabb közrebocsátottak. E corpusok mintájára indult meg a semita feliratokat egyesítő és feldolgozó *Corpus Inscriptionum Semiticarum*, amely az assyr-babyloni ékiratos feliratokat kivéve, az egész semita világ emlékeit akarja magában egyesíteni. Az assyr-babyloni feliratok s köztük a vallásos emlékek főbbjei is megtalálhatók az *E. Schrader* által szerkesztett *Keilinschriftliche Bibliothek*. Berlin. 1889 óta folyamatos, a *H. Winckler* és *A. Jeremias* szerkesztésében megjelenő *Vorderasiatische Bibliothek*. Leipzig. 1907 köv., a *Luzac's Semitic Text and translation series*-ben s a részletpublikációk itt föl nem sorolható hatalmas tömegében. — Az ural-altai népek vallásos életére vonatkozó emlékek összegyűjtése is szép eredményeket termelt eddig: *W. Radloff* szentpétervári török nyelvész *Aus Sibirien*. Leipzig. 1884. c. munkája II-ik kötetében a saman kultuszra vonatkozó anyagot adja, *Reguly, Munkácsi* és más finn-ugor tudósaink pedig a finn-ugor népek vallásos emlékeinek a közlésével és megfejtésével járultak hozzá a vallástörténeti emlékek ismerete gazdagításához. Az afrikai vallások közül a régi egyiptomi vallás szövegei sokszoros kiadásban és szakszerű feldolgozásban forognak közkezen. a mai bennszülött vad népek és primitív lakók vallásának a felkutatásával pedig a tudományos érdeklődésen kívül üzleti gyarmati érdekből is kényszerül törődni és vesződni a kolonizáló európai hódító faj.

De nemcsak ilyen egyetemes jellegű s az általános vallástörténeti célt szem előtt tartó szöveg-kiadásokat termelt napjaink kutató szorgalma, hanem összeválogatott olyan *emlék-sorozatok* is, amelyek tartalmi szempontból a biblia ó- vagy újtestamentumi részével hozhatók kapcsolatba. Csak futólag szólva itt a *R. Garbe*: *Indien und das Christentum*. Leipzig. 1914. c. művéről, mely buddhista szövegekből az előző kutatások felhasználásával is egy sereg parallelt közöl az újtestamentumhoz, megemlíthjük részletesebben azon szöveg-gyűjteményeket, amelyek a nagy ókori keleti vallások keretéből adnak frappáns választékot, sőt mi több, igen sok esetben kétségtelen alapul szolgáló parallelt a biblia mindkét részéhez. Ilyenek *H. Winckler*: *Keilinschriftliches Textbuch zum alten Testament*. Leipzig. 1909., mely már harmadik kiadását érte meg, a *H. Gressmann*: *Altorientalische Texte und Bilder*. Tübingen. 1909. első kötete, mely a *Winckler Textbuchjával* ellentétben csak a szövegek fordítását s alul a jegyzetekben rövid magyarázatát adja, de figyelmét az egyiptomi vallás szövegeire is kiterjeszti, az *E. Schrader* neve alatt megjelent *H. Winckler* és *H. Zimmern* szerkesz-

tette *Die Keilinschriften und das alte Testament mit Ausdehnung auf die Apokryphen, Pseudepigraphen und das Neue Testament*. Berlin. 1903., amely szintén harmadik kiadását érte meg már, sőt negyedik kiadása is évek óta napirenden van és csak a *Winckler* betegsége, illetőleg halála késlelteti megjelenését. E mű nem szöveg-gyűjtemény, hanem az ókori kelet vallásos emlékeinek a bibliai exegézis szempontjából való olyan feldolgozása, mely alapvető jelleggel bír, de a benne felhalmozott sok szövegnél fogva mégis besorozható a szöveg-gyűjtemények kategóriájába. Ékiratos gyűjteménynek indult meg *A. Sarsowsky*: *Keilschriftliches Urkundenbuch zum Alten Testament*. Leiden. 1911. c. vállalata, melyből az első kötet *Historische Texte* címen megjelenvén, igen kedvező fogadtatásra talált. — Az újtestamentumhoz kiváló szöveg-gyűjtemények a *G. Dittenberger*-féle *Sylloge inscriptionum Graecarum*. Vol. I—III. Lipsiae. 1898—901., a feldolgozások keretében is értékesített *A. Deissmann*: *Bibelstudien*. Marburg. 1895. Neue Bibelstudien. U. o. 1895., *G. Thieme*: *Die Inschriften von Magnesia und das neue Testament*. Göttingen. 1905. és *A. Deissmann*: *Licht vom Osten. Das neue Testament und die neu entdeckten Texte der hellenistisch-römischen Welt*. Tübingen. 1908. 2—3-ik kiadás 1909. Mind e felsorolt gyűjtemények az egykorú ókori keleti vallásoknak, vagy a szinkretistikus kulturának a bibliára gyakorolt hatása szempontjából állítottak össze.

Az általános vallástörténeti olvasókönyv szerepét tölti be végül *A. Bertholet*: *Religionsgeschichtliches Lesebuch*. Leipzig. 1908. és *E. Lehmann*: *Textbuch zur Religionsgeschichte*. Tübingen. 1912. c. műveik, melyek minden érdeklődőnek melegen ajánlhatók. Olcsók s amellet mégis sikerrel használhatók.

De nem volna teljes a sorozat, ha meg nem emlékeznénk itt két olyan *képgyűjteményről* is, amelyek a vallástörténeti szövegek és közelebbről a biblia mythikus alakjai, vonatkozásai magyarázatára is szolgálnak. Ezek pedig a *J. Benzinger* és *A. Frohnmeyer*: *Bilderatlas zur Bibelkunde*. 501 Abbildungen mit erläuterndem Text. Stuttgart. 1905. és *H. Gressmann*: *Altorientalische Texte und Bilder*. Tübingen. 1909. c. műnek második kötete.

Íme így kapcsolja bele a theologiai kutatás a vallástörténeti szövegek összegyűjtése és feldolgozása kérdésébe is a bibliai theologia keretébe s segít vele és általa megérteni azt a szent könyvet, hitünk forrását, a bibliát, melyet bár évezredek szorgalma tanulmányoz tudós éleslátással és lelkesedéssel, még napjaink buzgó kitartásának is kell tanulmányoznia olyan szempontból, melyből a bibliai tartalomnak új ereje és új mennyei világossága árad felénk.

Varga Zsigmond.

Külföld.

E rovatban számot akarunk adni időnként mind azon egyháztársadalmi és egyházpolitikai kérdésekről, amelyek a külföldi protestáns egyházakat foglalkoztatják. Jelen alkalommal pl. ismertetni kívánjuk azon vezéreszméket, amelyeket a német evangélikus missiói egyesület hadi ülésezése mint a német külmissió megvalósítandó irányelveit hangoztatott, majd P. Graue-nak a *Christliche Welt* 1915. évf. 23-ik füzetében a német protestáns egyház reformjáról szóló fejtegetéseit fogjuk

rövid kivonatban közölni. Mindkét kérdés igen aktuális s bennünket is közelről érdekel, nem lesz tehát meddő vállalkozás megismerni, hogy nagy német vezető személyek a világháború átalakító és felforgató hatása alatt a nagy egyházi problémákról mikép gondolkoznak.

A német missio egyesület hadi ülésezését ez év januárjában tartotta a társadalom kiválóságainak résztvevő érdeklődése mellett. Személyesen megjelent pl. az ülésen a esászárné, a kultuszminister és mások. A tárgyalások hangján megérezett az idők komolysága, mely mindent a haza védelme szempontja alá rendelt, de a missióra vonatkozólag kifejezést nyert az a rendíthetetlen elhatározás is, hogy e működés, mint a krisztusi szeretet műve soha fel nem adható, abba nem hagyható. E missioi munkának azonban nem angol vagy amerikai minta szerint kell folynia, hanem *német lényeg* kell megvalósítania. Igen jellemző körülírását adta e munkának az elnöklő berlini general superintendens, Friedrich Lahusen, mikor azt így jellemezte: „német lényegnek és német missioi életnek össze kell házasodnia, a missiónak bele kell illeszkednie a német tudományba, a német iskolákba, a német kereskedelembe, a német művészetbe, a német kulturába, a teljes, erős, dicsőséges német életbe.“ És így szembe kell fordulnia az angol missio lényegével, mely mint a világháború oly világosan megmutatta, elsősorban az angol imperialistikus politika üzleti és hatalmi céljait és nem a keresztyénség eszméi önzetlen szolgálata kötelességét tartotta szem előtt. — A gyűlés Julius Richter előadása alapján a német missio jövő feladatait így állapította meg: 1. A német missioinak közvetítőnek kell lenni a saját történelmi fejlődése és a német nemzeti gondolat megerősödése, kiélesedése közötti ellentét elsimításában. 2. Németországnak a világra gyakorolandó hatását igazi keresztyén szellemmel kell bevonnia, megnemesítenie. 3. Miként a reformáció idejében a németiség a reformatori evangeliumot adta a világnak, úgy kell adnia ma a missioi egyesület közvetítése révén legdrágább kincsét: a német evangelikus keresztyénséget.

Olyan feladatok s azoknak olyan formulázása ez, amelyek mindenképen méltók ahhoz a világszerephez, amelyet a németiség ma annyi dicsőséggel, heroizmussal és méltósággal betölt. Ahol a vezetők lelkét ilyen gondolatok uralják, ott adva van a jövő nagyságnak s a világ feletti szellemi uralomnak is minden szükséges előfeltétele.

A másik kérdést: az egyház reformját nem a világháború tette ugyan aktuálissá, de ennek tanulságai befolyanak az egyházi reform kérdése mikénti megoldására is. Igen érdekes és a német viszonyok által indokolt eszméket vet fel e tekintetben P. Graue. Szerinte három vezérelv tartandó szem előtt az egyházi reform kérdésénél: először az egyház és állam egymáshoz való viszonya, mely megszabja az államról alkotott felfogást és szabályozza az egyház-alkotmány kérdését is, majd az apostoli hitvallásnak eltörlése és újabb megfelelőbb hitvallási formákkal való helyettesítése. Az elsőre nézve megállapítja, hogy az államéletnek szentnek kell lenni a theologusok előtt is. Ez az az organismus, mely a keresztyénség erkölcsi feladatait a történelmi fejlődés öröksége képen átvette s azok megvalósításáról kellőképpen gondoskodik. Az államéletet megszentelni, új és

új erkölcsi tartalommal intézményeit megtölteni: ez az egyház feladata az állammal szemben.

Az államnak erkölcsi hatalomként való elismerése jogosulatlanra teszi most már a kettő szétválasztására irányuló követelést, de nem indokolná az egyháznak az állami szervezetbe való felolvadását sem. Mindkettő önálló individualitas különálló szervekkel és sajátos eszközökkel. Az egyház se ne legyen államegyház, se ne törekedjék egyház-állami rangra, neki egy lehet csak a formája *evangeliumi érület-egyház* (evangelische Gesinnungskirche). E követelmény megszabja a predikátorok munkakörét is, kiknek az élő keresztyénséget és nem a száraz tanokat kell hirdetniük gyülekezeteiknek.

Harmadszor épen a keresztyénségnek élet jellege hangoztatásából kifolyólag követeli, hogy az apostolicum eltörlöttessék és helyébe pl. a bibliai kor utáni atyák hitvallás formáinak, a reformátorok, kiváló hithősök, költők stb. vallásos megnyilatkozásainak a recitálása tétessék, amely amellet, hogy a hitvallástétel monoton-ságát megszüntetné s egy formula monopoliumának is véget vetne, eléggé tanúskodnék arról a vallásalkotó őserőről, mely a protestáns hitnek a történelmi fejlődésen keresztül élő bizonyossága, s az igehirdető és a gyülekezet hitmeggyőződésével is megfelelőbb contactusban állana.

Az itt kimondott tételek és követelmények s azok gyakorlati consequenciái, melyeket szerző fejtegetései során levon, mint a predikátor felfüggeszhetetlenségét eltérő theologiai álláspontjéért, a papi-rend pártpolitikai semlegesítését pl. a katonai tisztikar mintájára és a többi — oly nagy horderejűek s annyira egyházi életünk elevejébe vágnak, hogy felettük érdemes hosszasan meditálni, még akkor is, ha azokat nem mindenben helyeseljük. A megmérettetés felelőssége minket is int, hogy egyházunk állapotai javításán a legnagyobb odaadással munkálkodjunk s ezt a mi drága kincsünket azzá tegyük, amire rendeltetése kötelezi: a Jézus Krisztus testévé, a Szentlélek birtokosává.

vd.

Iskolai év végén.

A messze múltba kellene visszamenünk, hogy a tanügy történetében az elmúlt, küzdelmekben, megpróbáltatásokban és csaknem leküzdhetetlen nehézségben gazdag iskolai évhez hasonlót találjunk. A múlt év augusztus havának végén a világháború a tanügy férfait hazánkban az iskolák megnyitásának, vagy meg nem nyitásának nehéz problémája elé állította. A meg nem nyitást indokoltnak találták azok, akik a nehéz, súlyos, a kedélyeket nagymértékben felizgató időben a tanítók és tanárok tekintélyes részének a hadbavonulásával a tanítástól, eredmény tekintetében, nem sokat vártak. A másik tábor, igen helyesen, azzal érvelt a megnyitás szükségessége mellett, hogy a tanuló ifjúság a szülők s általában a közönség megnyugtására ne széledjen szét a szélrózsa minden irányában, hanem folytassa tanulmányait e nehéz időben s ha a katonák ott künt a haretéren teljesítik szép és dicső feladatukat, miért vonattassék el a tanuló ifjúság eme kötelességek teljesítésétől, amelyek fontosságát kulturemberek ma már nem vonják, de nem is szabad kétségbe vonniok. A hadbavonult tanítók és tanárok helyettesítésének fel-

adata az itthon maradtakra hárul, szintén mint nemes kötelesség, amely ha megkétszereződik is, de a teljesítése azt fejezi ki, hogy hazánk fenállásáért folytatott harcából mindenkinek ki kell venni a részét. Az utóbbiak érvelése győzött s az iskolák megnyitak. Az iskolai év súlyos aggodalommal kezdődött: vajjon el lesznek-e hárrithatók a toronymagasságú nehézségek; nem kell-e félbe szakítani azt, főképen az északi kolozsuznak épen szeptember hóban való rohamos, mintegy feltartóztatatlan előrenyomulása következtében. Lembergnek szeptember 3-án történt elesése ezen aggodalmakat nagy mértékben növelte, október elején Máramarossziget elfoglalása pedig szokatlanul fokozta. Istennek hála, a veszély elmúlt. Az 1914—15-iki iskolai év, amely Lemberg elvesztésével kezdődött s Lemberg visszavévével fejeződött be, immár a múlté, csak a belőle vont tanúság maradt a jelené és a jövőé.

Hogy a tanulás, az iskoláztatás az elmúlt iskolai évben nem folyhatott a szokott, rendes mederben s hogy az a rendes, sablonos formáktól meglehetősen eltért, a viszonyokból kifolyólag oly önként érthető dolog, miszerint afölött hosszasan elmélkedni teljesen felesleges is. A földolog, amire most már az iskolai év elmúltával büszkén tekinthetünk vissza, az, hogy amidőn Marsnak, a hadisten templomának az ajtaja kinyílt, az iskolák ajtajai nem csukódtak be, hanem szintén kinyitak. A kulturának a védbástyáit, az iskolákat nem tudta elhalkításra bírni a háború romboló szelleme. És ez így is van. A háború nem tart mindig, de az iskolák örökéletűek. Annak, ami ideiglenes, nem szabad legyőzni azt, ami állandó. Oroszországban egyetlen iskola sem nyílt meg az elmúlt iskolai évben, Franciaországban, Angolországban nagyon sok helyen bezárva maradtak az iskolák, de Németországon és Magyarországon a tanfériak minden erejük megfeszítésével el tudták érni azt a szép eredményt, hogy az 1914—15. iskolai év a tanügy történetében nem üres, hanem dicsőséggel és küzdelemmel teleirt lapot fog jelenteni.

Amely nemzetnek nincsen érzéke a kultura s annak képviselői az iskolák iránt, rendelkezék bármilyen nyers tömeggel is, a háborúban soha sem kerekedhetik felül, soha sem lehet biztos kilátása a győzelemre. Bármely nemzetnek a történelmét az iskolák tanuló ifjúsága irányítja. Ahol az iskolákat még a háborúban sem hanyagolják el, ahol kötelességtudó ifjakat nevelnek, — ott a haza, a nemzet soha sem veszhet el. A kitartás, a szervezetség bámulatos csodadolgait láthatjuk a most folyó világháborúban. Magunk sem gondoltuk, hogy a mi magyar nemzetünk az ő keleti temperamentumával ily kitartó legyen, mint amilyenek most bizonyult. Az ország rendezettségét, szervezetségét legjobban bizonyítja az iskolák zavartalan működése.

Az 1914—15. iskolai év napja nyugovóra száll. És ha most az alkonyat búcsúsugárinál visszatekintünk arra, csodás, megkapó események tárulnak szemünk elé. Itthon maradt tanárok, tanítók emberfeletti küzdelemmel tanítanak a dicsőség mezején küzdő társaik helyett. Örömmel végzik feladatukat, nem zúgolódnak, mert jól tudják, hogy egy iskolai év elvesztése egy csata elvesztésénél többet jelent. Az iskolák padjairól lánglelkű ifjak mennek a csatamezőre; nem a tétlenségből, a dologtalanságból vezet az útjuk a küzdelembe, hanem a tanulás terén végzendő kötelességök teljesítése

után ragadnak fegyvert. A tanév berekesztése most nem jelent nálunk nyugalmat, pihenést, nagy szünidőt, hanem lázas tevékenységet, előkészületet minden térer a végleges győzelem kivására.

Mit hoz a jövő iskolai évi ki tudja megmondani? Talán ismét háborús állapotok között fog folyni a magyar ifjúság tanítása, vagy a béke áldásos hatása alatt? — az a jövő titka. Egyet azonban bátran elmondhatunk, hogy bármiképen alakuljanak is a viszonyok, a magyar nemzet az ő ifjú kulturájával, az iskolák megbeesülésével fényesen kiállotta a próbát a megpróbáltatás eddigi nehéz napjaiban.

Dr. Veress István.

IRODALOM.

Légy hiv mindhalálíg! Imádságok a habavonult és küzdő keresztyén katonák részére. — Irta: Vass Jenő tábori református lelkész. Nekünk, református magyaroknak két könyvünk van, amelyeknek mindenike elválaszthatatlanul szívünkhöz nőttek: a biblia és az énekeskönyv. E keittőt szomjúhozzák leginkább hareba vonuló katonáink. E kettőt iparkodik pótolni e 43 oldalra terjedő kis munka, mely a háborús imádság-irodalom egyik legsikerültebb alkotása. Egy-egy szép és aktuális bibliai idézet ihleti meg az írólelkésznek imádságos érzelmekkel csordultig megtelt lelkét, amelynek érintésétől megnyílik ajka és olyan természetes, keresetlen őszinteséggel imádkozik, hogy mikor elolvastuk, csak akkor vesszük észre, hogy mi is vele együtt imádkoztunk. Minden kis ima után ott van egy-egy szép énekünk 3—4 verse a legöntudatosabb választékban. A keret alkotó elemeit a biblia és a zsoltár szolgáltatja, amely e kis művet harmonikus, egységes egészé fogja össze. E mellett mindazon szempontok figyelembe vételével készült, ami a hadba vonult katonára nézve fontos. A szorgalmas és tehetséges szerző, kinek neve egyhazi irodalmunkban nem ismeretlen, egy nagyobb munkát is írt „Halotti imák háborúban elesett katonák felett” címen, amely minden elképzelhető gyászteretet felölel és amely különösen tábori lelkészeknek volna megbecsülhetetlen segédkönyv. Pancsova, 1915 június. *Orosz Tamás.*

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Főtiszteletü püspök urunk.** Lapunk zártának utolsó percében értesülünk, hogy főtiszteletü püspök urunk a déli hadviselés teréről szerencsésen hazakerkezett.

— **Lapunk szerkesztése.** Dr. Ferenczy Gyula felelős szerkesztőnk súlyos családi vesztesége s más irányú elfoglaltatása miatt lapunk szerkesztését huzamosabb ideig nem vezetheti. Alólírott, amidőn lapunk szerkesztését s az azzal járó felelősséget csupán a közügynek tartozó kötelességből egy időre átvesszem, arra kérem a lelkész és tanító urakat, hogy ezen fontos s nagy mérvű elfoglaltatásom miatt kétszeres súllyal reám ne-

hezédő vállalkozásomban nagybecsű támogatással, értékes munkálkodásukkal segítségemre jönni szíveskedjenek. Magyar református egyházunk legnagyobb egyházkerületének egyetlen ily nemű lapja, amely kiváló erők szerkesztése alatt a magyar prot. egyházi élet terén tekintélyes organummá nőtte ki magát, nem akar a hanyatlás állapotába jutni a súlyos megpróbáltatás napjaiban sem, hanem kitartva híven az eddigi hagyományok: az igazi liberalizmus, a haladás, a prot. s ez által az általános keresztyén érdekek mellett a jövőben is egy táborba öhajtja gyűjteni egyházkerületünk azon egyházi és világi férfait, akik az egyházi közügyet gondolatainknak és véleményüknek lapunkban való közlésével akarják szolgálni. A csendes falusi lelkészi és tanítói lakok négy fala között hány szép és nemes gondolat marad örökre eltemetve, holott közre adva valamely lap hasábjain értékes közkinccsévé válhatnak református egyházunknak. Amire lapunknak törekednie kell, első sorban nem egyéb, mint egy írói gárda összehozása. Kellő munkatársak hiányában bármely lapnak a színvonala sem tartható fent az olvasó közönség igényeit kielégítő mértékben. A Debreceni Protestáns Lap egy táborban szeretné látni a tapasztalt egyházi írókat a szárnyukat most bontogató tehetséges ifjakkal. Bizony nem lehet eltagadni a múltnak azon tanúságát, hogy amidőn lapunk annyiszor merített érett férfiak bölcsességéből, ugyanakkor nagyban hozzájárult, miszerint hasábjain annyi tehetséges ifjú író megizmosodva lassanként egyházi életünk jelentékeny tényezőjévé vált. Vajha a Debreceni Protestáns Lap jövőben is teljesíthetné e téren nemes hivatását! A lap szerkesztésében hathatós támogatást biztosítanak számomra Rózsa Sándor főiskolai pénztárnok és dr. Varga Zsigmond docens urak, akikkel karöltve minden lehetőséget elkövetünk, hogy a szerkesztés munkájában a felelős szerkesztőnek visszatértéig fennakadás ne történjék. Minden, a lap szellemi ügyeire vonatkozó közlemények és kéziratok alólirotthoz, a tanítóképzőintézeti igazgatóságához (Debrecen, ref. főiskola), az előfizetési és hirdetési díjak, továbbá reklamációk Nagy László kiadóhivatali intéző (Debrecen, városi nyomda) címére küldendők. Debrecen, 1915 június 26.
Dr. Veress István, a Debr. Prot. Lap h. szerkesztője.

— **Dr. Baltazár Dezső a harctéren.** Levél a szerkesztőhöz. Nagytiszteletű Uram! Úgy gondolom, nem leszek terhére, ha az alábbi szép és kedves dologról értesítem Nagytiszteletűségedet és Nagytisztöltségűdet útján sok más érdeklődőket. A tegnapi nap igen nevezetessé, sőt felejthetlenné lett a mi vitéz fiainkra nézve, Meglátogatott ezen a napon bennünket dr. Baltazár püspök úr öméltósága Barabás Samu kolozsvári esperes úr kíséretében. Régóta vártuk már s ünneppé akartuk tenni ezt a napot. De ma egész váratlanul érkezett. Ezredünk is fent volt a hegyeken harevonásban. Már elvesztettnek hittük az alkalmat, hogy a Főtiszteletű Úr avatott ajkáról halljuk hirdetni Isten ígését. Főtiszteletű úr előtt azonban ez nem volt akadály. Minden kérés,

figyelmeztetés ellenére elindult a nagy útra, jóllehet az ellenség a különben is járhatatlan sziklás tájat csaknem állandóan tűzben tartja. Fáradtságot, élethbiztonságot nem kimélve felkereste a hazáért küzdő híveit a harci állásokban s ott ágyúdörgés között tartott gyönyörű istentiszteletet. Főtiszteletű úrnak e nagy lelkesedése és elszánt bátorsága mély és felemelő hatást, sőt csodálatot keltett mindenfelé. A katonák egyébről sem beszélnek. A polgári lakosság is élénken tárgyalja a szokatlan esetet s nagy rokonszenvvel nyilatkozik a „magyar püspök”-ről, aki annyira összeforrott kiveivel, hogy itt a veszedelmek és a halál kapujában is felkeresi őket. Főtiszteletű úrnak közöttünk való megjelenése nagyon áldásos volt. Legyen őrajta is az Isten áldása, hogy minél több és hasznosabb munkát végezhesen e nagy időkből hazánk és egyházunk javára! Kiváló tisztelettel vagyok 1915 június 17-ikén, kész szolgája *Vass Antal*, a 39-ik gy.-ezred lelkésze.

— **Hösködés.** A franciák, persze egyházi reverendás méltóságok támogatása mellett *La guerre allemande et la catholicisme* cím alatt vádiratot szerkesztettek s adtak ki a németek ellen. Ezzel szemben a német katolikusok jelentős névaláírásokkal tiltakozó nyilatkozatot bocsátottak ki. Az aláírók közt szerepel báró Hertling bajor miniszterelnök is. Ezzel kapcsolatban dr. Bettinger müncheni és dr. Hartman kölni érsek Vilmos császárhoz a következő táviratot intézték: „Felháborodva a német haza és dicsőséges hadseregének „A német háború és katolicizmus” című könyvben foglalt rágalmazása fölött, lelki szükségletnek érezzük, hogy Felségednek az egész német püspöki kar nevében fájdalmas meglotránkozásunkat fejezzük ki. Nem fogjuk elmulasztani a panasztételt az Egyház fejénél.” A kölni érsekhez erre a következő távirat érkezett: „Szívélyesen köszönöm Önnek és Bettinger biborosnak, hogy a német püspöki kar meglotránkozásának kifejezést adtak, amidőn ellenéseink a német népet és a hadsereget ilyen gyalázatosan rágalmazták irodalmi téren. Ez a támadás is vissza fog pattanni a jó lelkiismeretről és az erkölcsi erőről, amelyekkel a német nép igaz ügyét védelmezi és vissza fog szállani szerzőikre. Vimos I. R.” Harcosainkat lelkesíteni, szenvedéseikben vigasztalni, sebeikben ápolni mi is sietünk. Hazafiui nemes kötelességünket igyekszünk odaadással betölteni. De ezt sem vesszük odáig, hogy pamflétekben döhöngjük ki magunkat ellenfeleinkkel szemben. Oh! az a francia finomság hova sülyedt! Utólérte az angol kegyességet. Nagyon rosszul érezhetik magukat, akik a hadakozásnak erre a fegyverére is reávetemednek. Lesz idő, midőn ők maguk elszégyenlik cselekedetüket.

— **A feketeadóiak és a hadikölcsön.** (Levél a szerkesztőhöz.) Nagytiszteletű szerkesztő úr! Becses lapja felhívása folytán van szerencsém tisztelettel közölni, hogy gyülekezetemnek tagjai közül az előző néhány sanyarú esztendő dacára, szöszékből és magán úton történt felhívásom következtében elég szép összeget jegyeztek a második hadikölcsönre. Nevezetesen elsősorban alig 600 lelket számláló kisdud egyházam 6000. én 100. egy pár hívem pedig 4000. összesen 10.100 koronát. Feketeadó, 1915 június 12. Tisztelettel Sárkány Lajos, ref. lelkész.

— **Még egy másik levél.** Nagytiszteletű szerkesztő úr! Épp csak emlékeztetnek okáért vagyok bátor szíves tudomására hozni szerkesztő úrnak, hogy lelkünk sugal-

latát követve mi — a sok szükségét szenvedők — is kivettük részünket abból a nemes akcióból, melyre figyelmünket a főtiszteletű püspök úr magas körlevele hívta fel. — Az általam rendezett „Felolvasó délután” tisztajövedelméből 150 koronát a főtiszteletű püspöki hivatal útján juttattam a debreceni „Katonától” javára; 50 darab bibliát ugyancsak ennek jövedelméből a főiskolában betegen fekvő katonák részére. — Aki Hajdudorog nagy szegénységét, a magyar gör. kath. püspökségért folytatott küzdelmében nagy anyagi kimerülését ismeri, dícséretére jegyezheti fel azt a 240,000 korona hadikölcsönt is, amelyet az első és második jegyzés alkalmával jegyzett. Hajdudorog, 1915 június hó 22-én. A leghálásabb tanítványi szeretettel: Hajdu Árpád, ref. s.-lelkész.

— **A Gusztáv Adolf-egyesület** részére jelölt szentháromság-vasárnapi perselypénz összegével az egyházmegyei pénztárnokok június hó végéig kötelesek beszámolni. Az egyetemes konventhez felküldendő számadásban ki kell mutatniok azt is, hogy melyik egyház nem gyűjtött semmit. Tekintve azt, hogy ez az egyház a mi egyházkerületünkhöz tartozó két-két egyház iskolája segélyezésére rendszerint többet szokott évenként küldeni, mint amennyit perselypénz-gyűjtésünk képez: nagyon kívánatos, hogy a gyűjtések eredménye ne maradjon mögötte a múlt évi gyűjtésnek. A debreceni egyházmegyei egyházak közül 1914-ken alig akadt két olyan egyház, amelyik ne adományozott volna. Az évi adományok összege tavaly 45 kor. 39 fillér volt. Kedvezőtlen jelenség, hogy a folyó évben még csak két egyház emlékezett meg erről az adományozásról. A pénztárnok ezen az úton kéri az egyházak nt. lelkészeit, hogy a gyűjtött adományokat sürgősen szíveskedjenek beküldeni az egyházmegyei pénztári hivatalhoz.

— **A debreceni diákgyűlés programja.** Első nap: június 27., vasárnap. Délelőtt: 8—9. Bibliatanulmány (körökben). 9—1/211. Templomi istentisztelet. 1/211—1/212. Nemzeti életünk multja és jelene. Murányi János. 1/212—1/21. Krisztus mint bíró, Benkő Viktor. Délután: Beszélgetések, játékok, kirándulások stb. 6—7. Hit és tudás, Gombos Ferenc. 1/28—1/29. A megtérés, Dancsházy Sándor. Esteli közös áhitat. — Második nap: június 28., hétfő. Délelőtt: 8—9. Bibliatanulmány. 1/210—10. Közös áhitat. 10—11. Tisztaság, Ferenczy Károly. 11—12. A háború erkölcsi egyenértéke, Victor János. Délután: mint előző nap. 6—7. Disharmonia, a szenvedés problémája, Makay Lajos. 1/28—1/29. Bibliatolvasás, Szabó Gyula. Esteli közös áhitat. — Harmadik nap: június 29., kedd. Délelőtt: 8—9. Bibliatanulmány. 1/210—10. Közös áhitat. 10—11. Nemzetünk jövője hivatása. 11—12. Jézus, mint király, Nagy István. Délután: mint vasárnap. 6—7. Bismarck keresztyénsége. 1/28—1/29. Imádkozó élet. Esteli közös áhitat. — Negyedik nap: június 30., szerda. Délelőtt: 8—9. Bibliatanulmány. 1/210—10. Közös áhitat. 10—11. Hogyan tekintsük életpályánkat? 11—12. Erdélyi oláh misszió, Torró Miklós. Délután: mint előző nap. 6—7. Barátság. 1/28—1/29. A keresztyén élet megnyilatkozása. Esteli közös áhitat. — Ötödik nap: július 1., csütörtök. Délelőtt: 8—9. Bibliatanulmány. 1/210—10. Közös áhitat. 10—11. Kikre van szüksége a magyar nemzetnek? Kiss Ferenc. 11—12. Krisztus, mint megváltó. Délután: mint előző nap. 6—7. A modern ember és a biblia, Pongrácz József. 1/28—1/29. zárógyűlés. Esteli közös áhi-

tat. — Reggeli, ebéd, vacsora: a kollégiumi internátusban levő éttermekben. Szállás: az új reform főgimnázium tornacsarnokában. Gyűlések: a na yerdei gyűléssátorban.

— **Magyarozatúl.** Vettük s adjuk a következő sorokat: T. szerkesztő ur! Becses lapja 24-ik számában „Hajduk harangja a haza oltárán” cím alatt megjelent közleményre vonatkozólag tudatom, hogy az abban jelzett állítólagos mozgalomról, mi lelkészek is csak a nagyváradi lapokból értesültünk. Talán azt magyarozza félre valamelyik lap levelezője, hogy a nagyszalontai iskolák növendékei hadi célokra több mint hat métermázsa fémét gyűjtötték. A nagyszalontai református egyház és annak hívei ideáig is készséggel vitték áldozataikat a haza oltárára, bizonyosan megteszik azt ezután is, sőt a harangok átadásáról sem fognak vonakodni, mihelyt azt a szükség úgy kívánja. Nagyszalonta, 1915 június 16. *Böszörményi Lajos és Debreceni István.*

— **Az Evangélikus Óráló** háborús predikáció-gyűjtése. Az Evangélikus Óráló az evangélikusok hazafias igehirdetésének szemléltetésére hadi predikáció-gyűjteményt óhajt egybeállítani, e végre a tehetősebb világi vezetőférfiakhoz fordult s felkérte őket, hogy pályadíjakat tűzzenek ki. A siker nem igen mutatkozhatott, mert a nevezett lap a miatt panaszkodik, hogy a lelkészi kar közömbösen nézett el a kérdés mellett s a pályadíjak se akarnak gyűlni, sőt az egyházi lapok az egész ügyet az Óráló külön dolgának minősítik, holott ez az ő véleménye szerint életbevágó kérdése magyarhoni evangélikus egyetemes egyházunknak. Erre válaszul az Evangélikus Lap a következőket jegyzi meg a június 19-iki (25.) számában:

„A dolognak ez a beállítása talán nem egészen reális. Egy predikáció gyűjtemény kiadása a mi evang. egyetemes egyházunknak kétségtelenül nem életbevágó kérdése. Vannak nekünk egyéb fontosabb dolgaink is. De mikor ezzel a kötetel egyházunk hazafiaságát dokumentálnók — vethetik ellen a könyv barátai. A szándék nemességét elismerjük, azonban azt hisszük, hogy a dokumentálásra először nincs szükség, másodsor pedig nem tudjuk, hogy ez a dokumentálás kételkedővel s hazafiaságunk kétségbevonóival szemben hogyan sikerülne. Mert azt, hogy nekünk hazafias lelkészeink vannak, senki nem vonta kétségbe. Ezt nem kell bizonyítani. Azt, hogy nem hazafias lelkészek is akadhatnak, a kötetel minden kétséget kizárólag nem lehet igazolni. De különben is: érdemes ez ellen az ostoba ráfogás ellen egyáltalán védekezni? Nem bizonyítéka egyházunk minden egyes eszeledete, egész szelleme annak, hogy a mi egyházunk a szó legnemesebb értelmében hazafias?!... Nem lehetünk mi arra mindig büszkék, hogy a magyar nemzeti eszmének — épen más tendenciájú törekvésekkel szemben mindig hűségesebb hívei voltunk s nem hirdetik megmagyarosodott egyházaink azt, hogy mi frázisok helyett a magyarságnak mily lelkes, eredményes, de csendes terjesztői vagyunk s ezzel juttatjuk kifejezésre érzéseinket.”

Az Evangélikus Lap tovább is fűzi egészséges gondolatait. Aligha igaza nincs, midőn még azt írja, hogy „egy predikációs kötethez kiadó kell, jó predikációk kellene, ennyi az egész.”

— **Lemberg visszavétele.** Egész monarchiában és Németországban rendkívüli nagy örömet keltett a világháború eddigi eseményei között a legnagyobbnek Lem-

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legújabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládával. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal bírnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

r é g i o r g o n á k a t
átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

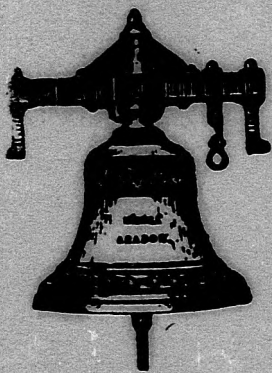
Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és
ércöntődéje, szivattyugyár

ARAD, RÁKUCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja es. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegtakarítás éretik el. Kitűnő jó hang és tartóságáért több évi jótállás. Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang főszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vas-árványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kítását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való főszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra
ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel kitüntetve.

Löfkovits Arthur

óras, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u.

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok

nagy raktara.

A református egyházak szállítója.

Legújabb theológiai ujdonságok.

	Ára korona
Birtha József. Háborús beszédek és imák . . .	—50
Emléksorok. A somogy-kiliti-i keresztyén ifj. egyesületnek csatatérre vonult tagjairól . . .	—20
Fülöp Béla. Búcsúztatók hadban elesettek felett	1—
János Zoltán. Papi dolgozatok IX. kötet. Alkalmi egyházi beszédek, kötve	6—
Keresztessy Károly. Ima szükség s háború idején	—20
Nagy Lajos. Isten és a háború	—50
Papp László. Üzenet északra, üzenet délre. Háborús elmélkedések	—60
Lic. Rácz Kálmán. Jézus a János evangélioma fényében	1-20
Raffay Sándor. Imakönyv evangéliomi keresztyének számára, kötve	3—
Soós Károly. Isten és haza mindenünk. Egyházi beszédek háborús időben	1-20
Szabó S. Zsigmond. Virágvasárnaptól. husvétig. Nagyhéti elmélkedések és imádságok	1-50
Szappanos Gyula. Imádságok háborús időkben az otthon maradtak számára	—24
„ „ Istenre bízom magamat, — egyházi beszédek háborús időkben	3—
Szentkirályi Károly. Imádságok háborús időben . „ Tavaszi imádságok háborús időben	1— —80
Szűts Lajos. A kenyér. A pénz. A Krisztus törvénye. Nyomorúságaink vígasza. Egyházi beszédek tekintettel a háborúra	1-20
Vargha Tamás. Az evangélium középpontja. Három elmélkedés a szentírás alapján	—40
„ „ Krisztus szeretete. Hat elmélkedés a szentírás alapján	—80

++ Portóra egyes könyveknél 10 fillér küldendő. ++

Kapható:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

protestáns Irod. könyvkiadóhivatalában DEBRECEN